

אקורד • אֶכּוֹרְד • aChord

פסיכולוגיה חברתית: علم النفس الاجتماعي للتغيير الاجتماعي
לשינוי חברתי: Social Psychology for Social Change

מדד הנגישות העירוני 2019

ד"ר דורון דורפמן | יוסי חסון | קארין סנדל | פרופ' עירן הלפרין

מוגש לידי הקרן המשפחתית ע"ש תד אריסון, קרן משפחת רודרמן, נציבות
שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים וג'וינט ישראל

תוכן עניינים

3	תקציר ממצאי המחקר
6	Summary of Findings
9	מטרות ומבט כללי
11	מאפייני המדגם ושיטת איסוף הנתונים
15	תיאור המדדים במחקר
15	מדדי סקר הנגישות העירוני
17	מדדי סקר הנגישות בתחומי החיים
19	ממצאי סקר הנגישות העירוני
19	היחס כלפי אנשים עם מוגבלות: מבט כללי
34	היחס כלפי אנשים עם מוגבלות: דירוג רשויות
38	ממצאי סקר הנגישות בתחומי חיים
52	ממצאים משותפים לסקר הנגישות העירוני וסקר הנגישות בתחומי החיים
56	נספח - דירוג רשויות במדדים השונים
57	סטריאוטיפים - אנשים עם מוגבלות הם בעלי "יכולות נמוכות"
58	תפיסת אנשים עם מוגבלות כהומוגניים
59	תחושת איום מעשי וסמלי מאנשים עם מוגבלות
60	מבוכה
61	מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות
62	תמיכה במדיניות מפלה כלפי אנשים עם מוגבלות
63	דעות קדומות "מרומזות" כלפי אנשים עם מוגבלות
64	אמפתיה

תקציר ממצאי המחקר

תיאור כללי

מחקר זה בוחן את עמדות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות לשנת 2019 (וממשיך את המחקר שנעשה בשנים 2016-2018), כמו גם את תפיסת הנגישות ושביעות הרצון מאיכות החיים של אנשים עם מוגבלות. בסקר שבחן את עמדות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות השתתפו 3,671 משיבים מהאוכלוסייה הבוגרת מ-20 ערים נבחרות בישראל: תל אביב-יפו, ירושלים, חיפה, ראשון לציון, שוהם, נתניה, הרצליה, הוד השרון, כרמיאל, באר-שבע, אשקלון, אשדוד, רמת גן, בני ברק, נצרת, רחובות, חולון, פתח תקווה, חדרה וטבריה. השנה לראשונה בוצעה גם דגימה ארצית של 1,509 אנשים אשר מתגוררים ביישובים אחרים ומהווים נקודת ייחוס לאותן 20 ערים. השימוש במדגם ארצי מאפשר אפוא השוואה בין מידת ההסכמה עם המדד ב-20 הערים הנבחרות לעומת שאר היישובים בארץ.

בסקר שבחן את תפיסת הנגישות ושביעות הרצון מאיכות החיים לקחו חלק 473 אנשים עם מוגבלויות שונות, וכן 1,010 אנשים ללא מוגבלות בדגימה ארצית. דגימת משיבים ללא מוגבלות נועדה לאפשר השוואה בין תפיסותיהם של אנשים עם מוגבלות ואנשים ללא מוגבלות את החיים בישראל בשנת 2019. על מנת לאפשר מענה נוח, על ידי כל המשיבים, הסקר נוסח בעברית וערבית, בלשון זכר ונקבה, וכן עבר תהליך של הנגשה. תהליך זה כלל בין השאר הנגשה ברמת מבנה השאלות, ברמה הלשונית (כתיבה בשפה פשוטה) והוספת היבטים גרפיים בשאלות בהן נדרשו המשיבים להביע עמדה חזותית.

סקר עמדות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות

המשתתפים במחקר דיווחו על מידת הסכמתם עם מגוון מדדים הכוללים תפיסות כלפי אנשים עם מוגבלות (סטריאוטיפים, הומוגניות כקבוצה, ותפיסות איום מאנשים עם מוגבלות), רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות, כוונות התנהגות והתנהגות בפועל כלפי אנשים עם מוגבלות (תמיכה במדיניות מפלה, מוכנות לקרבה חברתית, נכונות לסייע לאנשים עם מוגבלות, והתנהגות פוגענית), ועמדות לגבי תפקוד הרשות המקומית ביחס לאנשים עם מוגבלות (הכרה באפלייה כלפי אנשים עם מוגבלות ברשות המקומית ותפקוד הרשות המקומית בנוגע לאנשים עם מוגבלות). כמו כן, משתתפים עם וללא מוגבלות נשאלו על תפיסותיהם לגבי נגישות בתחומי חיים מרכזיים כמו תעסוקה, שירותי בריאות, תחבורה ציבורית, חיי פנאי וחברה ושירותים המוענקים על ידי רשויות מקומיות ולגבי שביעות הרצון שלהם מאיכות החיים.

שנת 2019 הינה השנה הרביעית בה נערך המחקר. על כן, התאפשרה בחינה של מגמות ושינוי ביחסה של האוכלוסייה לאנשים עם מוגבלות לאורך השנים. בדומה ל-2018, גם השנה הממצאים מראים מגמה כללית של שיפור קטן אך עקבי בעמדות, רגשות והתנהגות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות. בנוסף, בהשוואה לשנים הקודמות, ברוב מכריע של הערים השונות בישראל נמצאו שיפור ועלייה במדד הנגישות המשוקלל, מדד המשקלל תפיסות, עמדות והתנהגות כלפי

אנשים עם מוגבלות ונועד לבחון גישה כללית מכילה ומטיבה כלפי אנשים עם מוגבלות (כך שאחוזי התמיכה במדדים חיוביים יותר כלפי אנשים עם מוגבלות עלו בכל הערים). באופן ספציפי, במדד הנוכחי נמצאה ירידה בתפיסה של אנשים עם מוגבלות כבעלי יכולת נמוכות וכקבוצה הומוגנית. מדובר בירידה מתונה אך עקבית לאורך ארבע שנות המחקר. ברמת הרגשות, השנה נמצאה עלייה מתונה ברמת האמפתיה כלפי אנשים עם מוגבלות וירידה מתונה ברמת המבוכה ותחושת הערצה כלפיהם.

במדדי ההתנהגות נמצאה מגמה של עלייה במוכנות לקרבה חברתית לאנשים עם מוגבלות. כך למשל, יותר משיבים דיווחו כי הם היו מוכנים להיות חברים, שכנים וקולגות של אנשים עם מוגבלות וכן ליצור עמם קשרים ברשתות החברתיות. יותר משיבים שהינם הורים דיווחו כי הם יהיו מוכנים שילדיהם ילמדו באותה הכיתה עם ילד עם מוגבלות. בנוסף לכך, יותר משיבים הכירו בקיומה של אפלייה כנגד אנשים עם מוגבלות בישראל וכן נמצא הבדל משמעותי בהשוואה לשנים קודמות בהכרה בצורך להעניק סיוע קולקטיבי לאנשים עם מוגבלות (כלומר תמיכה במדיניות לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות והירתמות של החברה כולה לנושא).

למרות זאת, לא חל שינוי משמעותי בנכונות של הציבור להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות. בדומה ל-2018, נראה כי למרות הנכונות ליצור קשרים עם אנשים עם מוגבלות ברמה האישית, ואף בהכרה באפלייה כלפיהם, אין תרגום של המגמה לכדי תמיכה גדולה יותר במימוש צרכיהם ברמה האישית.

באשר לדירוג הרשויות המקומיות במדד הנגישות המשוקלל, נמצא כי השונות בין הדירוגים הצטמצמה ב-2019, בהשוואה לשנים קודמות. כמו כן, ברוב רובן של הרשויות (מלבד בטבריה ובבני ברק) נמצאה, כאמור, עלייה במדד המשוקלל. בנוסף, נמצאה מגמת עלייה בהכרה הציבורית במאמצי הרשויות לקדם את ענייניהם של אנשים עם מוגבלות.

עם זאת, 17 מתוך 20 הערים שדורגו במדד הנגישות המשוקלל הגיעו לדירוג נמוך בהשוואה למדגם הארצי הכללי (המורכב מיישובים אחרים בארץ). כך, רק בערים שוהם, רחובות וראשון לציון עמד המדד המשוקלל מעל הממוצע הארצי (והדירוג של תל אביב-יפו היה קרוב למדד הארצי). בבחינה ספציפית של הערים השונות נמצא כי בשנת 2019 הערים שוהם, רחובות וראשון לציון מדורגות במקומות הגבוהים ביותר. לעומתן, הערים אשדוד ונתניה מדורגות במקומות הנמוכים ביותר השנה. יצוין כי שוהם וראשון לציון משתייכות באופן עקבי לערים המובילות במדד הנגישות המשוקלל (גם הערים תל אביב-יפו ורחובות מדורגות גבוה, אם כי לא באופן עקבי לאורך השנים). בנוסף, בשנת 2019 דירוג הערים כרמיאל ונצרת עלה מאוד, בהשוואה לשנים הקודמות ולערים אחרות. מגמת העלייה הגדולה ביותר במדד הנגישות המשוקלל נמצאה בערים הרצליה ופתח תקווה.

סקר תפיסת הנגישות ושביעות הרצון מאיכות החיים

בהקשר לתפיסות של אנשים עם מוגבלות את נגישות הסביבה והשירותים, ממצאי המחקר מגלים כי בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות, מרבית האנשים עם מוגבלות חשים באופן עקבי כי

השירותים בחמשת תחומי החיים שנבחנו (חיי פנאי וחברה, תחבורה ציבורית, שירותי בריאות, עולם תעסוקה, ושירותים המוענקים על ידי רשויות מקומיות) אינם נגישים להם ואינם מותאמים לצרכיהם. הפערים הגדולים ביותר בתפיסות הנגישות בין אנשים עם וללא מוגבלות נמצאו בתחום התעסוקה וכן בשירותי הבריאות. כך למשל, אנשים עם מוגבלות, בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות, חווים פחות פתיחות מצד מעסיקים בשוק הפרטי או הציבורי להעסיק אותם, וכמו כן הם נמנעים יותר מהגשת מועמדות למקומות עבודה. בהקשר לשירותי הבריאות, משיבים החיים עם מוגבלות דיווחו כי הם פחות יכולים לדבר בפתיחות עם הצוות הרפואי שמטפל בהם, כי הרופאים פחות נוטים להאמין להם כאשר הם מתארים כאבים, וכי הם פחות מאמינים שהרופאים מנסים ככל יכולתם לסייע להם להתמודד עם הבעיות הרפואיות אותן הם חווים (בהשוואה לתשובות של משיבים ללא מוגבלות). בנוסף, יותר אנשים עם מוגבלות דיווחו על קשיים רבים יותר ביצירת קשרים ועל חוסר שביעות רצון וקשיי נגישות בתחום הפנאי. למרות הפערים בתפיסת הנגישות, רוב המשיבים החיים עם מוגבלות דיווחו על שביעות רצון גבוהה מאיכות החיים, אם כי עדיין בפער משמעותי לעומת אנשים ללא מוגבלות.

ממצאים נוספים אף הראו כי כאשר מדובר בהנגשה ברמה המערכתית (נגישות לתחבורה ציבורית, למקומות בילוי ולתעסוקה) אנשים ללא מוגבלות נוטים להעריך כי ישנם חסמים גדולים יותר עבור אנשים עם מוגבלות, מאשר מה שמדווחת אוכלוסייה זו בעצמה. עם זאת, כאשר מדובר ברמה הבינאישית, כלומר התפיסות בדבר פתיחות וקבלה של אנשים עם מוגבלות לחיי החברה, אנשים ללא מוגבלות סברו כי קל יותר לאנשים עם מוגבלות ליצור חיים חברתיים מאשר מה שדיווחו אלה בעצמם. ממצאים אלה עשויים להעיד על פער בין הרמה ההצהרתית של אנשים ללא מוגבלות (דיווח על מוכנות ליצור קשרים אישיים עם אנשים עם מוגבלות) לרמה ההתנהגותית שלהם (יצירה בפועל של קשרים כאלה). בהקשר זה, אנשים ללא מוגבלות המקיימים קשרים אישיים עם אנשים עם מוגבלות, בייחוד כאלה עם קשרים מגוונים (קרי, שדיווחו הן על קשרים רחוקים והן על קשרים קרובים עם אנשים עם מוגבלות), דיווחו על רגשות, תפיסות והתנהגויות חיוביות יותר כלפי אוכלוסייה זו. אותם אנשים ללא מוגבלות המקיימים קשרים רחוקים וקרובים לאוכלוסייה זו גם ראו חשיבות בקידום ענייני אנשים עם מוגבלות במערכת הבחירות הארצית לכנסת בספטמבר 2019 (בהשוואה לאנשים שדיווחו רק על קשרים רחוקים או על היעדר קשרים עם אנשים עם מוגבלות).

הממצאים מן המחקר, הכוללים בחינה של האופן בו אנשים ללא מוגבלות באוכלוסייה הכללית תופסים אנשים עם מוגבלות, וכן את האופן בו אנשים עם מוגבלות תופסים את הסביבה ואת יחס הציבור שאינו חי עם מוגבלות כלפיהם, מייצרים תמונה עשירה ומורכבת. מחקר אורך זה הבוחן מוגבלות כתופעה חברתית, פסיכולוגית, ובינאישית (ולא רק כתופעה רפואית-אינדיבידואלית הנוגעת רק לאדם עם המוגבלות) מהווה עוגן מחקרי שביכולתו לסייע בהכוונה וביצירה של תכניות והתערבויות לשיפור מצבם של אנשים עם מוגבלות בחברה הישראלית.

The Municipal Accessibility Index in Israel - 2019

By: Dr. Doron Dorfman, Yossi Hasson, Karin Sandel, and Prof. Eran Halperin

Commissioned and Sponsored by: The Ruderman Family Foundation, the Ted Arison Family Foundation, the Commission for Equal Rights of Persons with Disabilities within the Israeli Ministry of Justice, and JDC Israel

Summary of Findings

This research examines public opinion of the Israeli population towards people with disabilities, as well as perceptions of Israelis with disabilities of accessibility in different areas of life. This is the fourth year this research has been conducted, which allowed for a longitudinal analysis of trends and developments in Israeli public opinion.

The research is comprised of two surveys. The first survey was conducted with a sample of 3,671 adults from 20 selected municipalities in Israel,¹ as well as 1,509 respondents from other cities. The second sample was used as a reference group to compare the findings from the 20 municipalities. The second survey, conducted for the first time this year, examined perceptions of accessibility in different areas of life and satisfaction with life from the perspective of Israelis living with disabilities. A sample of 473 people with disabilities participated in the second survey along with 1,010 nondisabled individuals who served as a reference group. To allow for inclusive participation, the survey was administrated in Hebrew, Arabic, different gender pronouns, as well as a simplified language format.

Participants in the first survey were presented with a variety of measures that included: attitudes towards people with disabilities (including stereotypes, perceptions of out-group homogeneity, and perceived threat), emotions towards people with disabilities, behavioral measures regarding people with disabilities (such as willingness to engage in relationships, willingness to assist, support of anti-discrimination policies, and engagement in offensive behavior), and perceptions about municipalities' effectiveness in dealing with people with disabilities in their territories. In the second survey, participants with and without disabilities were asked about accessibility of leisure

¹ The 20 municipalities selected are Tel Aviv-Yafo, Jerusalem, Haifa, Rishon LeZion, Shoham, Netanya, Herzliya, Hod HaSharon, Karmiel, Be'er Sheva, Ashkelon, Ashdod, Ramat Gan, Bnei Brak, Nazareth, Rehovot, Holon, Petah Tikva, Hadera, and Tiberias.

activities, social life, the labor market, healthcare, municipal services and about their general satisfaction with life.

The research results show a steady improvement in perceptions, emotions, and behavior towards people with disabilities. In addition, compared with 2018, there was an improvement in 18 out of the 20 municipalities regarding the “municipal accessibility index,” which is comprised of multiple measures that allow the assessment of general attitudes towards people with disabilities in the municipality.

Specifically, there has been a decrease in the public view of disabled people as incompetent and as a homogenous out-group. With regard to emotions, there has been a slight increase in empathy, and also a decrease in embarrassment and admiration towards people with disabilities. The greatest statistically significant positive trend was found in the willingness of the public to form various relationships with people with disabilities (anything from becoming their neighbor, colleague, friend, romantic partner or engaging with them on social media). Another finding shows that more people recognize discrimination against disabled individuals and show support for governmental and social action to fight it. However, compared to last year, there was no increase in willingness to engage in individual action to promote the rights and welfare of people with disabilities.

With regard to the municipal accessibility index, despite the overall increase in levels of support of individuals with disabilities, 17 municipalities scored lower than the reference sample of people from all around the country. The three municipalities that scored higher than the reference group’s index score were Shoham, Rehovot and Rishon LeZion (with Tel Aviv-Yafo being very close, yet just under the reference score). These last three cities also had the highest index scores compared to the 20 municipalities. Ashdod and Netanya came in last in the index. Herzliya and Petah Tikva showed the greatest improvement in their score compared to last year.

The analysis of the accessibility perceptions in five major areas of life (leisure and social life, labor market, public transportation, healthcare, and municipal services) showed that, compared to what nondisabled people reported, most disabled individuals feel these areas are inaccessible to them and do not cater to their needs. The biggest gaps between the groups were related to perceptions of accessibility in the labor market and in healthcare. For instance, people with disabilities believed that employers in the private and public sectors are not likely to employ them. People with disabilities were also more likely to refrain from applying to jobs in the first place (compared with nondisabled individuals).

People with disabilities also tend to put less trust in medical providers and professionals, felt they could not talk with them openly about their needs, and that the

providers do not believe them when they say they are in pain (all compared to nondisabled survey respondents). Nevertheless, most people with disabilities reported high levels of satisfaction with life, though still at significantly lower levels than those reported by nondisabled people.

Other findings have shown that nondisabled individuals tended to rate systemic disability accessibility (that of governmental services and private businesses) worse than what disabled individuals reported themselves. However, when it came to the ease of creating interpersonal relationships, nondisabled people assumed it was much easier to make those bonds than what people with disabilities reported.

Findings regarding the impact of having interpersonal contact with individuals with disabilities on attitudes towards this population have shown that nondisabled people who reported having *both* close and distant relationships with disabled individuals had the most positive perceptions, emotions and behaviors towards people with disabilities (followed by nondisabled people who reported having only close relationships with disabled individuals). Those with both close and distant relationships with disabled people, for example, reported seeing much more importance in representing the interests of the disability community in the last general elections held in September 2019 (compared to other people with any or no relationships with this population).

Taken together, the findings from this research showcase the complexity of looking at disability both from an “inside view” (of people living with disabilities) and an “outside view” (that of nondisabled individuals). The findings provide an empirical basis that can be used for developing laws and policies designed to promote the rights and wellbeing of Israelis with disabilities.

מטרות ומבט כללי

אנשים עם מוגבלות חווים סטיגמות וסטריאוטיפים שליליים, כך שמוגבלותם מוכללת לכדי רושם כללי לגבי אישיותם ויכולותיהם. סטיגמות וסטריאוטיפים אלה מובילים, פעמים רבות, להדרתם מהמרחב הציבורי, אפלייתם בהשכלה ובתעסוקה, ואף לגילויי אלימות ישירה כלפיהם. בעשורים האחרונים, מדינות מערביות רבות מקדמות ומיישמות תכניות והתערבויות מערכתיות ומוסדיות שמטרתן להקל על תפקודם של אנשים עם מוגבלות במרחב הפיזי והחברתי, ולשפר את יחס הציבור כלפיהם. כך, בשנת 1998 נחקק חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, התשנ"ח-1998, בשנת 2000 הוקמה נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, ובשנת 2005 נחקק פרק הנגישות הקובע את התחומים המחויבים בהנגשה כדי למנוע אפלייה והדרה של אנשים עם מוגבלות מהמרחב הציבורי. על מנת לייעל מאמצים אלה, יש לעגנם בידע מחקרי על המבנים הפסיכולוגיים העומדים בבסיסו של היחס כלפי אנשים עם מוגבלות ומהווים זרזים (למשל הגברת רגשות של אמפתיה וכינון תמיכה במדיניות שוויונית ולא מפלה) או חסמים (כגון רגשות שליליים של מבוכה או גועל, והימנעות מקרבה חברתית) ליישום המדיניות הציבורית. ואכן, בשנים האחרונות התפתח גוף מחקר משמעותי בתחום זה.²

מסמך זה מציג את ממצאי המחקר לבחינת עמדות הציבור הישראלי כלפי אנשים עם מוגבלות, בהתבסס על מגוון מדדים, שנמצאו במחקרים קודמים כקשורים באפלייה וחוסר סובלנות כלפי קבוצות שונות. מחקר זה נערך על ידי "מרכז אקורד – פסיכולוגיה חברתית לשינוי חברתי" באוניברסיטה העברית בירושלים המתמחה בתהליכים הפסיכולוגיים העומדים בבסיס יחסים וסכסוכים בין קבוצות, ובפיתוח התערבויות פסיכולוגיות מבוססות-מחקר לשינוי חברתי. המחקר בוצע עבור הקרן המשפחתית ע"ש תד אריסון, קרן משפחת רודרמן ונציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים, כחלק מפעילותן המתמשכת ומחויבותן לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות בישראל ולשיפור איכות חייהם.

פיתוח הסקרים נעשה בהתייעצות עם נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות במשרד המשפטים האמונה על יישום חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות התשנ"ח-1998. הדו"ח הנוכחי מהווה המשך לדוחות "מדד הנגישות העירוני" מהשנים 2016-2018. על בסיס לקחים שהופקו מהמחקר שנערך בשנים הקודמות, בוצעו שינויים והתאמות במדדים הקיימים, נוספו מדדים חדשים וכן נלמדו תפיסותיהם ועמדותיהם של מושאי המחקר עצמם, אנשים עם מוגבלות, בבחינת "שום דבר עלינו בלעדינו".³

² Nario-Redmond, Michelle R. (2019). *Ableism: The Causes and Consequence of Disability Prejudice.*, Hoboken: Wiley-Blackwell; Dunn, Dana (2014) *The Social Psychology of Disability*, Oxford University Press; Scior, Katrina & Shirlil Werner (2016) *Intellectual Disability and Stigma: Stepping Out from the Margins*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

³ עקרון אוניברסלי חשוב בתחום קידום זכויות אנשים עם מוגבלות, Charlton, James I. (1998) *Nothing About Us Without Us: Disability Oppression and Empowerment*, Berkeley: University of California Press.

ממצאי המחקר מוצגים בארבעה פרקים. הפרק הראשון מציג את ממצאי המחקר המרכזיים ברמה הארצית, תוך השוואה של ממצאי השנה הנוכחית לממצאי השנים הקודמות בהן נערך המחקר. בפרק השני מוצגת בחינה של יחס הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות בעשרים רשויות מקומיות: תל אביב-יפו, ירושלים, חיפה, ראשון לציון, שוהם, נתניה, הרצליה, הוד השרון, כרמיאל, באר-שבע, אשקלון, אשדוד, רמת גן, בני ברק, נצרת, רחובות, חולון, פתח תקווה, חדרה, טבריה. הפרק השלישי מציג לראשונה מחקר שנערך בקרב מדגם של אנשים עם מוגבלות לגבי תפיסותיהם את הנגישות של תחומי חיים שונים ואת יחס הציבור אליהם, זאת תוך השוואה למדגם של אנשים ללא מוגבלות שהשתתף באותו סקר. הפרק הרביעי מציג השוואה במספר "מדדי מראה" שהיו משותפים הן לסקר הנגישות העירוני והן לסקר הייעודי על נגישות תחומי החיים השונים בישראל. השוואה זו מאפשרת הצצה ייחודית לפער באופן שבו אנשים עם מוגבלות חווים את חייהם לבין האופן בו אנשים ללא מוגבלות תופסים את חייהם של אנשים עם מוגבלות.

מאפייני המדגם ושיטת איסוף הנתונים

נתוני מדד הנגישות העירוני נאספו במהלך ספטמבר-אוקטובר 2019 באמצעות חברת הסקרים i-Panel תוך שימוש בשאלון מקוון (אינטרנטי)⁴. המדגם כלל 3,671 משתתפים מעשרים ערים נבחרות בישראל:

מס' משתתפים	עיר	מס' משתתפים	עיר
174	רחובות	306	ירושלים
173	הרצליה	304	תל אביב-יפו
172	אשדוד	276	חיפה
165	הוד השרון	230	פתח תקווה
164	אשקלון	195	נתניה
160	בני ברק	190	באר שבע
134	כרמיאל	181	חולון
113	טבריה	180	ראשון לציון
108	נצרת	180	רמת גן
91	שוהם	175	חדרה

בנוסף, המדגם כלל 1,509 משתתפים מיישובים אחרים בארץ. משתתפים אלה מהווים מדגם השוואתי אשר משמש כקבוצת ייחוס או אמת מידה לבחינת עשרים הערים האחרות. להלן מאפייניהם הדמוגרפיים של משתתפי מדגם סקר הנגישות העירוני: מרבית המשתתפים (94%) הינם יהודים, ומיעוטם נוצרים (1%) ומוסלמים (3%)⁵. בדומה למאפייני המדד משנים קודמות, שיעור הנשים שהשתתפו במחקר (57%) גדול משיעורן באוכלוסייה (לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה). התפלגות הגילאים במחקר דומה להתפלגות הגילאים באוכלוסייה. רובם הגדול של המשתתפים הינם בעלי השכלה על-תיכונית ומדווחים על רמת שכר מעל הממוצע, בהתאם להגדרת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הכנסה משפחתית של 15,427 ₪). שיעור החילונים והדתיים במחקר דומה לזה שבאוכלוסייה הכללית. לבסוף, רובם המכריע של המשתתפים במחקר מדווח על היעדר מוגבלות מסוג כלשהו ורק כ-9% מהנשאלים הזדהו כאנשים עם מוגבלות. כ-71% מהנשאלים במדגם דיווחו כי יש להם קשר כשלהו (קרוב או רחוק) עם אדם אחד או יותר עם מוגבלות.

⁴ השאלונים שהופצו בקרב האוכלוסייה הערבית תורגמו מעברית לערבית ותוקפו בהליך מקובל ומקצועי. מיעוט המשתתפים המוסלמים והנוצרים נובע מכך שבתוך 20 הערים הנבחרות ישנה עיר ערבית אחת. ⁵ כ-0.5% (16 משתתפים) הינם דרוזים וכ-1.5% הזדהו כמשתתפים ל"דת אחרת".

בסקר ייעודי שבחן תפיסות לגבי נגישות תחומי חיים שונים השתתפו 473 אנשים עם מוגבלויות שונות.⁶ כמו כן, נכללה בסקר זה קבוצה של 1,010 אנשים ללא מוגבלות כדי להוות קבוצת ייחוס או אמת מידה לבחינה של תפיסותיהם של האנשים עם המוגבלות את תחומי החיים השונים. חשוב לציין כי שני המדגמים בסקר הייעודי (של האנשים עם המוגבלות וכן אלה ללא המוגבלות) אינם מתבססים רק על עשרים הערים הנבחרות, אלא מדובר במדגם ארצי.

סקר הנגישות העירוני הכללי והסקר הייעודי כללו גם "מדדי מראה", דהיינו שאלות משותפות אותם נשאלו הן המשתתפים בעשרים הערים וברחבי הארץ והן האנשים עם המוגבלות בסקר הייעודי. מדדי מראה אלה מספקים תיאור של הפערים בין מה שאנשים עם מוגבלות חווים ומרגישים לבין מה שאנשים ללא מוגבלות חושבים כי בני אותה האוכלוסייה חווים ומרגישים. תיאור פערים אלה מאפשר הבנה מורכבת יותר של יחסי הגומלין בין הקבוצות ובאילו תחומים יש להתמקד כדי להביא להשתלבות טובה יותר של אנשים עם מוגבלות בחברה.

בעת ניתוח הממצאים והשוואה בין קבוצות שונות, נבדק האם ההבדלים בין הקבוצות קיימים מעל ומעבר להבדלים הנובעים מהנתונים הדמוגרפים של המשיבים (גיל, מין, הכנסה, השכלה, ואידיאולוגיה פוליטית). זאת על מנת לוודא שהבדלים בין הקבוצות או בין השנים אינם נובעים מהבדלי דגימה של משיבים עם נתונים דמוגרפיים שונים.

טבלה 1. נתונים דמוגרפיים - מדד הנגישות העירוני

	שאר הארץ	20 ערים	
מין	נשים 759 (50.3%) גברים 750 (49.7%)	נשים 2209 (60.2%) גברים 1462 (39.8%)	
גיל	18-25: 277 (18.4%) 25-40: 538 (35.7%) 40-60: 552 (36.6%) 60-75: 138 (9.1%) 75 ומעלה: 3 (0.2%)	18-25: 682 (18.6%) 25-40: 1366 (37.2%) 40-60: 1236 (33.7%) 60-75: 377 (10.3%) 75 ומעלה: 7 (0.2%)	
דת	יהודים: 1378 (91.3%) נוצרים: 16 (1.1%) מוסלמים: 75 (5%) דרוזים: 16 (1.1%) לא משתייך לאף דת: 21 (1.4%) אחר: 3 (0.2%)	יהודים: 3476 (94.7%) נוצרים: 41 (1.1%) מוסלמים: 82 (2.2%) דרוזים: 0 (0%) לא משתייך לאף דת: 64 (1.7%) אחר: 8 (0.2%)	

⁶ הסקר הייעודי הועבר בשפה עברית, ערבית, בלשון זכר ונקבה, או בשפה פשוטה.

מידת דתיות	חילוני: 1983 (54%) חילוני עם נטייה מסורתית: 392 (10.7%) מסורתי: 603 (16.4%) דתי: 406 (11.1%) חרדי: 287 (7.8%)	חילוני: 791 (52.4%) חילוני עם נטייה מסורתית: 152 (10.1%) מסורתי: 235 (15.6%) דתי: 247 (16.4%) חרדי: 84 (5.6%)
מוגבלות	ללא מוגבלות: 3256 (88.7%) עם מוגבלות: 415 (11.3%)	ללא מוגבלות: 1477 (97.9%) עם מוגבלות: 32 (2.1%)
קשרים עם אנשים עם מוגבלות	אין קשר כלל: 1,106 (30.1%) קשרים רחוקים: 886 (24.1%) קשרים קרובים: 753 (20.5%) קשרים מגוונים (הן קרובים והן רחוקים): 926 (25.2%)	אין קשר כלל: 401 (26.6%) קשרים רחוקים: 419 (27.8%) קשרים קרובים: 319 (21.1%) קשרים מגוונים (הן קרובים והן רחוקים): 370 (24.5%)
הכנסה	הרבה מתחת לממוצע: 541 (14.7%) מתחת לממוצע: 720 (19.6%) ממוצע: 911 (24.8%) מעל הממוצע: 836 (22.8%) הרבה מעל הממוצע: 257 (7%) מעדיף לא לענות: 406 (11.1%)	הרבה מתחת לממוצע: 223 (14.8%) מתחת לממוצע: 280 (18.6%) ממוצע: 336 (22.3%) מעל הממוצע: 400 (26.5%) הרבה מעל הממוצע: 109 (7.2%) מעדיף לא לענות: 161 (10.7%)
השכלה	יסודית: 27 (0.7%) תיכונית: 962 (26.2%) לימודי מקצוע על תיכוני: 773 (21.1%) תואר ראשון: 12898 (35.1%) תואר שני ומעלה: 620 (16.9%)	יסודית: 20 (1.3%) תיכונית: 402 (26.6%) לימודי מקצוע על תיכוני: 314 (20.8%) תואר ראשון: 508 (33.7%) תואר שני ומעלה: 265 (17.6%)

טבלה 2. נתונים דמוגרפיים – מדד נגישות תחומי חיים

מין	עם מוגבלות	ללא מוגבלות
נשים	207 (43.8%)	625 (61.9%)
גברים	266 (56.2%)	385 (38.1%)
גיל	18-25: 81 (17.1%) 25-40: 169 (35.7%) 40-60: 179 (37.8%) 60-75: 42 (8.9%) 75 ומעלה: 1 (0.2%)	18-25: 184 (18.2%) 25-40: 338 (33.5%) 40-60: 374 (37%) 60-75: 113 (11.2%) 75 ומעלה: 0 (0%)

דת	יהודים: 423 (89.4%) נוצרים: 3 (0.6%) מוסלמים: 31 (6.6%) דרוזיים: 5 (1.1%) לא משתייך לאף דת: 8 (1.7%) אחר: 3 (0.6%)	יהודים: 967 (95.7%) נוצרים: 3 (0.3%) מוסלמים: 17 (1.7%) דרוזיים: 2 (0.2%) לא משתייך לאף דת: 19 (1.9%) אחר: 2 (0.2%)
מידת דתיות	חילוני: 247 (52.2%) חילוני עם נטייה מסורתית: 58 (12.3%) מסורתי: 80 (16.9%) דת: 58 (12.3%) חרדי: 30 (6.3%)	חילוני: 521 (51.6%) חילוני עם נטייה מסורתית: 123 (12.2%) מסורתי: 142 (14.1%) דת: 171 (16.9%) חרדי: 53 (5.2%)
קשרים	קשרים קרובים: לא: 174 (36.8%) כן: 265 (56%) קשרים רחוקים: לא: 188 (39.7%) כן: 251 (53.1%)	קשרים קרובים: לא: 512 (50.7%) כן: 498 (49.3%) קשרים רחוקים: לא: 482 (47.7%) כן: 528 (52.3%)
הכנסה	הרבה מתחת לממוצע: 121 (25.6%) מתחת לממוצע: 111 (23.5%) ממוצע: 96 (20.3%) מעל הממוצע: 82 (17.3%) הרבה מעל הממוצע: 17 (3.6%) מעדיף לא לענות: 46 (9.7%)	הרבה מתחת לממוצע: 150 (14.9%) מתחת לממוצע: 209 (20.7%) ממוצע: 249 (24.7%) מעל הממוצע: 230 (22.8%) הרבה מעל הממוצע: 55 (5.4%) מעדיף לא לענות: 117 (11.6%)
השכלה	יסודית: 11 (2.3%) תיכונית: 134 (28.3%) לימודי מקצוע על תיכוני: 118 (24.9%) תואר ראשון: 147 (31.1%) תואר שני ומעלה: 63 (13.3%)	יסודית: 7 (0.7%) תיכונית: 278 (27.5%) לימודי מקצוע על תיכוני: 234 (23.2%) תואר ראשון: 508342 (33.9%) תואר שני ומעלה: 149 (14.8%)

תיאור המדדים במחקר

פרק זה מציג את המדדים שנכללו בסקר הנגישות העירוני ובסקר הייעודי בדבר תפיסות לגבי נגישות בתחומי חיים שונים⁷.

מדדי סקר הנגישות העירוני

מדדי סקר הנגישות העירוני כוללים היבטים שונים של היחס כלפי אנשים עם מוגבלות: תפיסות ועמדות כלפי אנשים עם מוגבלות, רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות, התנהגות כלפי אנשים עם מוגבלות, ועמדות הציבור לגבי תפקוד הרשות המקומית ביחס לאנשים עם מוגבלות.

תפיסות כלפי אנשים עם מוגבלות

1. סטריאוטיפים נפוצים כלפי אנשים עם מוגבלות: המדד בוחן תפיסה סטריאוטיפית כלפי אנשים עם מוגבלות במישורים של יכולת וחום. מחקרים בתחום הפסיכולוגיה החברתית מראים כי אנשים עם מוגבלות נתפסים לרוב כחמימים ו"חביבים" מחד, וכבעלי מסוגלות נמוכה מאידך. האמונה כי אנשים עם מוגבלות הינם בעלי יכולות נמוכות נובעת, בין היתר, מהצורך האנושי-אוניברסאלי להצדיק את המערכת החברתית-כלכלית הקיימת. כך האפלייה התעסוקתית והכלכלית ממנה הם סובלים, מקבלת צידוק, ונמנע איום על הסטטוס קוו. ואולם, הפן ה"חיובי" של הסטריאוטיפ כלפי אנשים עם מוגבלות ("חמימות" גבוהה) מצדיק גם הוא את הדרתם ואפלייתם, שכן הוא טומן בחובו תחושת עליונות ופטרנליזם של האוכלוסייה ה"בריאה" על הקבוצה "חסרת האונים". פריט לדוגמה: "באיזו מידה כל אחת מהתכונות מתארת לדעתך אדם טיפוסי עם מוגבלות?" (סולם הדירוג: 1 = עוין; 8 = ידידותי).

2. תפיסת אנשים עם מוגבלות כהומוגניים: המדד בוחן את המידה שבה אנשים עם מוגבלות נתפסים כקבוצה הומוגנית. כפועל יוצא מהנטייה האוניברסלית לחלוקה של בני האדם לקטגוריות חברתיות של קבוצות "פנים" וחוץ", קיימת גם הנטייה לראות את קבוצת החוץ כהומוגנית יותר מקבוצת הפנים. כלומר, חברי קבוצת החוץ (במקרה זה, אנשים עם מוגבלות) נתפסים כדומים זה לזה, וההבדלים הבינאישיים ביניהם נתפסים כמשניים לתכונותיהם המשותפות. הנטייה לראות אנשים עם מוגבלות כקבוצה הומוגנית, ולהתעלם מהבדלים בינאישיים ביניהם (לרבות ההבדלים הנגזרים מסוגי המוגבלות השונים), מהווה כר פורה ליצירת דעות קדומות וסטריאוטיפים שליליים ופשטניים כלפי אנשים עם מוגבלות. פריט לדוגמה: "אני מאמין שאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים (פיזית, נפשית, שכלית) חולקים תכונות משותפות" (סולם דירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים במידה רבה).

⁷ הסקר כלל מדדים נוספים שאינם מדווחים בדוח הנוכחי. ניתן לפנות לעורכי המחקר לקבלת המידע הרלוונטי.

3. תפיסות איום מאנשים עם מוגבלות: המחקר הפסיכולוגי מזהה "איום נתפס" כגורם משמעותי בניבוי דעות קדומות והדרה של הקבוצות המאיימות. המדד כולל שאלות שעוסקות באיום מעשי וסמלי ברמה הלאומית: באיזו מידה הנשאלים תופסים אנשים עם מוגבלות כמאיימים ברמה הסמלית (איום על מרקמה של החברה הבריאה) וברמה המעשית (איום על משאבים כלכליים). פריט לדוגמה: "שילוב אנשים עם מוגבלות בחברה הישראלית מאיים על חוסנה של החברה הכללית". בנוסף, מופיעות שאלות הבוחנות את מידת האיום ברמה האישית; איום על תפיסת "העצמי הבריאה". כלומר, באיזו מידה הנשאלים חושבים על פגיעותם העצמית (או פגיעותם של בני משפחתם) למוגבלות, ועד כמה הם חוששים שהדבר יערער את מרקם חייהם. פריט לדוגמה: "אם תהפוך יום אחד לאדם עם מוגבלות, עד כמה אתה מפחד שתאבד את החברים שלך?" (סולם דירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים במידה רבה).

רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות

המפגש עם אנשים עם מוגבלות צפוי לעורר מגוון רגשות.⁸ המחקר העדכני בתחום הרגשות חורג מההבחנה המסורתית בין רגשות חיוביים ושליליים, ומכיר במקורותיהם והשלכותיהם הייחודיות של רגשות שונים. המדד בוחן עד כמה המפגש עם אדם עם מוגבלות מעורר במשתתפי הסקר רגשות שונים, הכוללים: אמפתיה, גועל, עצב, הערצה, רחמים ומבוכה (סולם הדירוג: 1 = כלל לא; 7 = במידה רבה).

מדדים התנהגותיים ביחס לאנשים עם מוגבלות

כמקובל בשאלוני דיווח-עצמי, ובכדי להימנע מהטיות בדיווח (כגון רציה חברתית או העדרה של התנסות במצבים רלוונטיים) נעשה שימוש במדדים הבוחנים את כוונות ההתנהגות של משתתפי הסקר, לצד שאלות (שנוספו למחקר בשנה הנוכחית) הבוחנות התנהגויות בפועל.

1. קרבה חברתית: מדד זה בוחן בצורה ישירה את המידה שבה משתתפי הסקר מעוניינים בקשר ואינטראקציה חברתית עם אנשים עם מוגבלות. פריט לדוגמה: "הייתי מוכן להיות חבר של אדם עם מוגבלות". השנה נוספו מספר פריטים שנועדו להרחיב את היריעה בנוגע לאפשרויות לקיים אינטראקציה חברתית בין ילדים לאנשים עם מוגבלות. פריטים לדוגמה: "הייתי מוכן שילדיי ישתתפו בחוג עם ילד שיש לו מוגבלות" ו-"הייתי מוכן שמורה עם מוגבלות ילמד את ילדי."

2. תמיכה במדיניות מפלה כלפי אנשים עם מוגבלות: מדד זה כולל שאלות הנוגעות לתמיכה במדיניות הנוגעת להשתתפות החברתית של אנשים עם מוגבלות, הכלתם במרחב הציבורי וזכותם לשוויון. פריט לדוגמה: "יש לאפשר לאנשים עם מוגבלות לקחת חלק בכל פעילות בה לוקחת חלק החברה הכללית" (סולם הדירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים במידה רבה).

⁸ Dunn, Dana (2015) The Social Psychology of Disability 64 Oxford: Oxford University Press.

3. נכונות לסיוע אישי וקולקטיבי: מדד זה בוחן תמיכה של משתתפי המחקר בסיוע של החברה הכללית לאנשים עם מוגבלות (עזרה קולקטיבית). פריט לדוגמה: "על החברה בישראל מוטלת האחריות לסייע ככל שניתן לאנשים עם מוגבלות". המדד בוחן גם נכונות לסייע ולעזור באופן אישי לאנשים עם מוגבלות (עזרה אישית). פריט לדוגמה: "הייתי מוכן להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות" (סולם הדירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים במידה רבה).

4. התנהגות פוגענית כלפי אנשים עם מוגבלות: מדד זה בוחן תופעות של התנהגות פוגענית כלפי אנשים עם מוגבלות. ההתנהגויות שנבחנו הן התנהגויות רלוונטיות גם למי שאינו במגע יום יומי עם אנשים עם מוגבלות. פריט לדוגמה: "חברי (ואני) צוחקים לפעמים על אנשים עם מוגבלות" (סולם הדירוג: 1 = לעולם לא; 7 = לעיתים קרובות).

עמדות לגבי תפקוד הרשות המקומית

1. הכרה באפלייה כלפי אנשים עם מוגבלות ברשות המקומית: מדד זה בוחן באיזו מידה משתתפי הסקר מזהים אפלייה של אנשים עם מוגבלות בעירם/ברשות המקומית בה הם מתגוררים; במקומות עבודה/לימודים, בקבלת שירותים עירוניים, ובצורת הערות לא סובלניות כלפיהם (סולם הדירוג: 1 = במידה מועטה מאוד; 7 = במידה רבה מאוד).

2. יחס כלפי תפקוד הרשות המקומית בנוגע לאנשים עם מוגבלות: מדד זה בוחן באיזו מידה משתתפי הסקר מאמינים כי העיר/הרשות המקומית שבה הם מתגוררים עושה די למען אנשים עם מוגבלות המתגוררים בה. פריט לדוגמה: "עד כמה לדעתך הרשות המקומית/ העיריה בעיר בה אתה מתגורר מטפלת בהפחתת האפלייה (במקומות עבודה, במקומות בילוי ועוד) כלפי אנשים עם מוגבלות" (סולם הדירוג: 1 = כלל אינה מטפלת; 7 – מטפלת במידה מיטבית).

מדדי סקר הנגישות בתחומי החיים

תפיסות של אנשים עם מוגבלות לגבי נגישות בתחומי החיים השונים

בשאלון ייעודי שעליו ענו אנשים עם מוגבלות, הם נשאלו שאלות על תפיסות לגבי נגישות וחוויות חיים הנוגעות לחמישה תחומי חיים עיקריים: חיי פנאי וחברה, שימוש בתחבורה ציבורית, שירותי בריאות, עולם התעסוקה, ושירותים המוענקים על ידי רשויות מקומיות. פריטים לדוגמה: עד כמה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים "אני יכול לדבר בפתיחות עם הצוות הרפואי שמטפל בי (כגון רופאים ואחיות)" או "אני מרגיש שהממונים עליי במקום העבודה מעריכים אותי" (סולם הדירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים במידה רבה). בנוסף לכך נשאלו אנשים עם מוגבלות לגבי רגשות שהם חשים שאחרים מרגישים כלפיהם וכן לגבי שביעות הרצון מאיכות חייהם. שאלה לדוגמה: עד כמה אתה מסכים עם ההיגד הבא "מצבי בחיים הוא מצוין" (סולם הדירוג: 1 = כלל לא מסכים; 7 = מסכים

במידה רבה). השאלון עבר תהליך מקצועי של הנגשה קוגניטיבית על מנת לאפשר השתתפות של אנשים עם מוגבלות שכלית/קוגניטיבית.

ממצאי סקר הנגישות העירוני

היחס כלפי אנשים עם מוגבלות: מבט כללי

הבהרות בנוגע לקריאת הממצאים

בפרק זה מוצגים נתוני הסכמה ארציים עבור המדדים שנבחנו במחקר. סולם הדירוג בכל המדדים נע בין 1 (כלל לא) ל-7 (במידה רבה), למעט במדדי הסטריאוטיפים (ידידותיות/עוינות, בעלי יכולת גבוהה/נמוכה) שבהם הסולם נע בין 1 ל-8. בכל המדדים, הסכמה עם הפריט חושבה לפי נקודת החיתוך 5 (כולל). כך שעבור כל מדד, משתתפים שסימנו 5 ומעלה נחשבים כמסכימים עם הערכים שהמדד מייצג. במדדים המורכבים ממספר שאלות, חושב תחילה הממוצע המשוקלל של המדד, וחושבה ההסכמה עם המדד המשוקלל.

כל הממצאים ההשוואתיים מבוססים על פרוצדורות סטטיסטיות, אך כדי להקל על קריאת הדוח לא נעשה שימוש במונחים סטטיסטיים בתוך הטקסט. מכאן, שבמקומות בהם מצויין כי קיים הבדל בין השנים, הכוונה היא להבדל סטטיסטי מובהק בין ממוצעי הקבוצות ($p < 0.05$). במידה שמצויין כי אין הבדל בין השנים, הכוונה היא שלא נמצא הבדל סטטיסטי מובהק בין ממוצעי ההסכמה עם הפריט בשנה שעברה (2018) או בשנים עברו.

כל תרשים מציג את אחוזי ההסכמה עם המדד. אחוזי ההסכמה בכל שנה מופיעים בעמודה נפרדת בתרשים (2016 - עמודה אפורה ■; 2017 - עמודה ירוקה ■; 2018 - עמודה צהובה ■; 2019 - עמודה כחולה ■). לפני כל תרשים מוצג תיאור ופרשנות מילולית לממצאים הכוללים לעיתים גם נתוני הסכמה עם פריטים ספציפיים שהרכיבו את המדד המשוקלל.

תפיסות כלפי אנשים עם מוגבלות

1. קבלה של סטריאוטיפים נפוצים כלפי אנשים עם מוגבלות?:

סטריאוטיפ שנמצא במחקרים פסיכולוגיים רבים, מראה כי אנשים עם מוגבלות נתפסים כאנשים חמים וידידותיים, אך בעלי יכולות נמוכות.¹⁰ מהנתונים משתקף כי ב-2019 נמשכת המגמה לפיה ניכרת עלייה בתפיסת אנשים עם מוגבלות כבעלי יכולות גבוהות (להבדיל מבעלי יכולות נמוכות). מגמה זו ניכרת בכל ארבע השנים בהן נערך המדד. עם זאת, לא נמצא הבדל משמעותי בהיבט של תפיסת אנשים עם מוגבלות כחמים וידידותיים בהשוואה ל-2018. מחד ניתן לראות בממצאים אלו נתונים רצויים המצביעים על עלייה בתפיסה החיובית כלפי אנשים עם מוגבלות. עם זאת, על אף שהסטריאוטיפ לפיו אנשים עם מוגבלות הם אנשים "ידידותיים" עשוי להתפס כחיובי, סטריאוטיפ

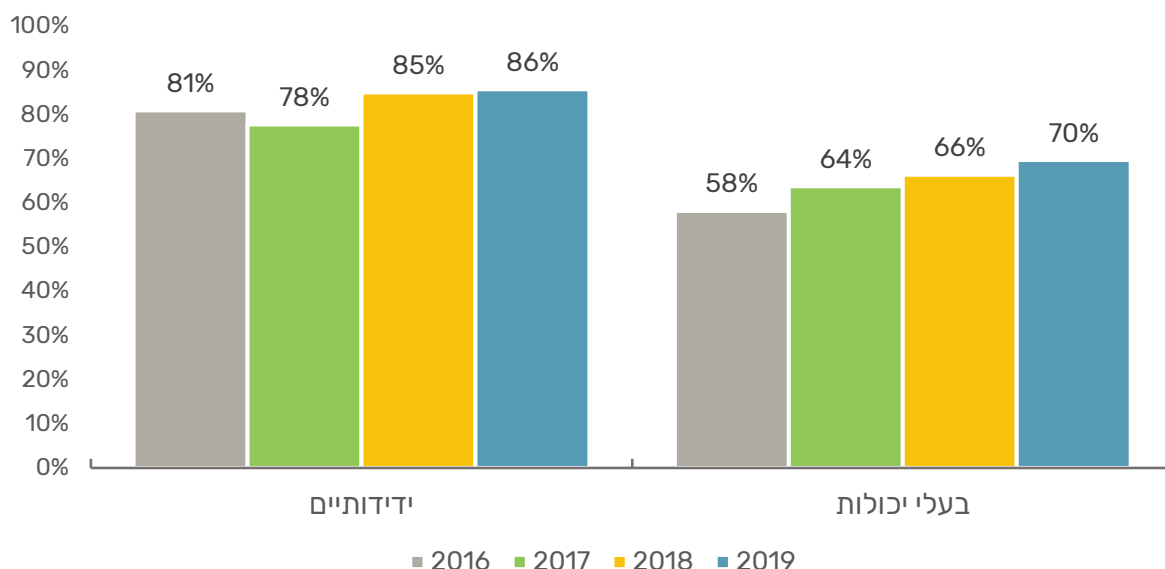
⁹ בדוח שפורסם בשנת 2017 נתוני ההסכמה שדווחו לסטריאוטיפ של אנשים עם מוגבלות כבעלי יכולות נמוכות התבססו על נקודת חיתוך אחרת מזו שמדווחת בדוח הנוכחי.

¹⁰ Fiske, Susan T., Amy J.C. Cuddy & Peter Glick (2007) Universal Dimensions of Social Cognition: Warmth and Competence, 11 *Trends in Cognitive Science* 80; Nario-Redmond, Michelle R. (2019). Ableism: The Causes and Consequence of Disability Prejudice. 181, Hoboken: Wiley-Blackwell.

זה מופנה בעיקר כלפי אוכלוסיות מוחלשות ולא מאימות, ועלול להצביע על תפיסה פטרונית של אנשים עם מוגבלות, וראייתם כחסרי אונים, חלשים ותלויים בזולת. על כן, יש אפוא מקום לאופטימיות בדבר הערכת הציבור את יכולותיהם האישיות של אנשים עם מוגבלות כגבוהות יותר, ואי שינוי בדבר תפיסות לגבי הסטריאוטיפ בדבר היותם "ידידותיים" ולא עויינים.

תרשים 1. סטריאוטיפים כלפי אנשים עם מוגבלות

"באיזו מידה כל אחת מהתכונות מתארת לדעתך אדם טיפוסי עם מוגבלות? ידידותי; בעל יכולות"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

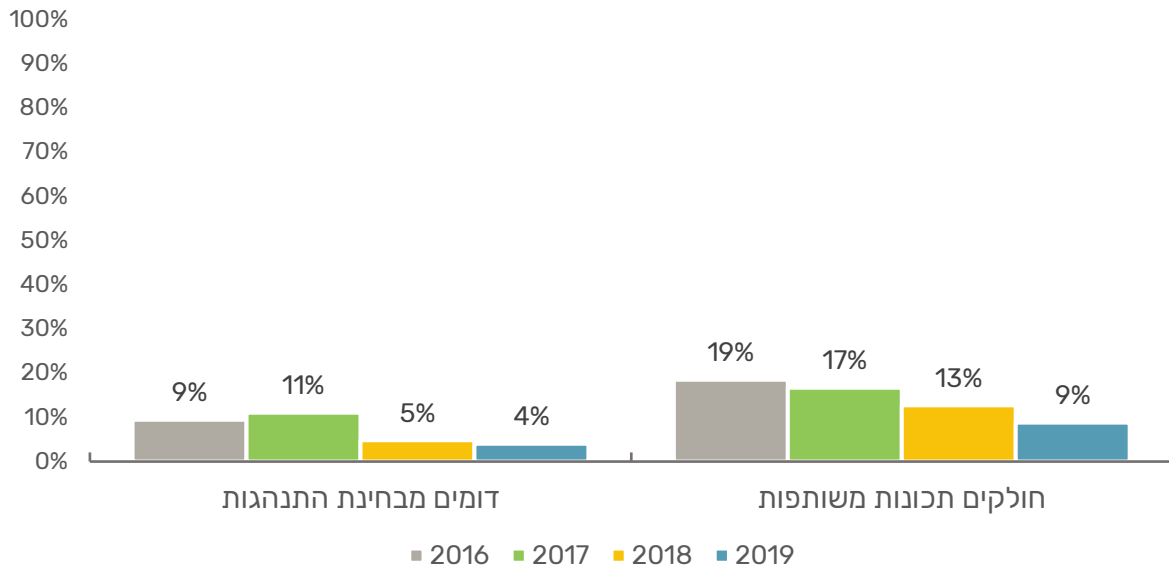

2. תפיסת אנשים עם מוגבלות כקבוצה הומוגנית:

ניכר כי מרבית המשתתפים תופסים את אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות כהטרוגנית. כלומר, רק מעטים רואים בהם דומים זה לזה מבחינת התנהגות, או תכונות אישיות. בהשוואה לשנים הקודמות, בשנת 2019 חלה ירידה נוספת במידה שבה אנשים עם מוגבלות נתפסים כקבוצה הומוגנית. ממצא זה מצביע על מגמה מעודדת, שכן היכולת לתפוס שונות בין חברי הקבוצה, משמעה תפיסה הומאנית יותר שלהם, ויכולת להתייחס לכל אחד ואחת מהם כסובייקט ייחודי, ולא במונחים של הקבוצה אליה הוא משתייך (כלומר לא במונחי המוגבלות שלו או שלה).

תרשים 2. תפיסת ההומוגניות של אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אנשים עם מוגבלות דומים אחד לשני מבחינת ההתנהגות שלהם; אני מאמין שאנשים עם מוגבלות מסוגים שונים (פיזית, נפשית, שכלית) חולקים תכונות משותפות" (% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

3. תפיסות איום מאנשים עם מוגבלות:

מרבית הישראלים אינם תופסים אנשים עם מוגבלות כמי שמהווים איום מעשי או סמלי ברמה הלאומית (דהיינו, מרבית האוכלוסייה אינה חושבת, למשל, ששילוב אנשים עם מוגבלות בחברה מאיים על חוסנה של החברה הכללית או שהשקעת המשאבים בשילוב פוגעת באוכלוסייה). לעומת זאת ברמה האישית, חלק ניכר מהציבור מדווח על רמות גבוהות של חרדה ואיום הנוגע לאפשרות להפוך לחלק מקבוצת האנשים עם מוגבלות, קרי "איום על תפיסת העצמי הבריאה". לדוגמה אחד הפריטים במדד זה בחן עד כמה אנשים חוששים מכך שהם או מישהו מבני משפחתם יהפוך לאדם עם מוגבלות. ואכן בשנת 2019 לא היה הבדל משמעותי משנת 2018, ו-50% מהמשיבים ציינו כי הם חוששים מכך.

ניתן גם לראות כי לאורך השנים אחוזי ההסכמה עם שני המדדים הללו יציבים, והפער שבין האיום ברמה לאומית לאיום ברמה האישית (כלומר שאדם בריא יהפוך לאדם עם מוגבלות) אינו מצטמצם.

בעוד ששני המדדים הללו מתארים תחושת איום מאנשים עם מוגבלות, חשוב לעמוד על הפער ביניהם. ממצאי המחקר מראים כי תחושת איום ברמה הלאומית קשורה לתמיכה במדיניות מפלה כנגדם, להימנעות מקרבה חברתית וכן להתנהגויות מזיקות כמו דיבור פוגעני כלפי אנשים

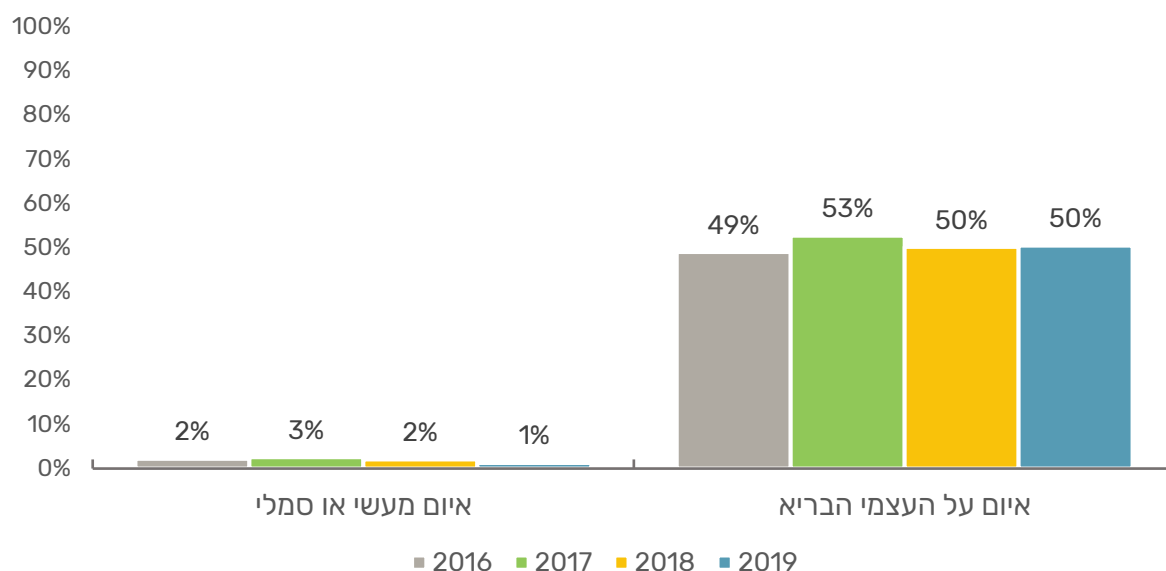
עם מוגבלות. לעומת זאת, לא נמצא קשר משמעותי בין איום על העצמי הבריא למדדים הקשורים לתפיסות או התנהגויות.

תרשים 3. תפיסת איום מאנשים עם מוגבלות

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?

איום מעשי או סמלי מורכב מאיחוד של הפריטים: "שילוב אנשים עם מוגבלות בחברה הישראלית מאיים על חוסנה של החברה הכללית" ו-"השקעת משאבים בשילוב אנשים עם מוגבלות פוגעת בשאר האוכלוסייה" איום על העצמי הבריא נמדד על ידי הפריט: "אני חושש שאולי יום אחד אני או מישהו מבני משפחתי יכול להפוך להיות אדם עם מוגבלות".

(% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

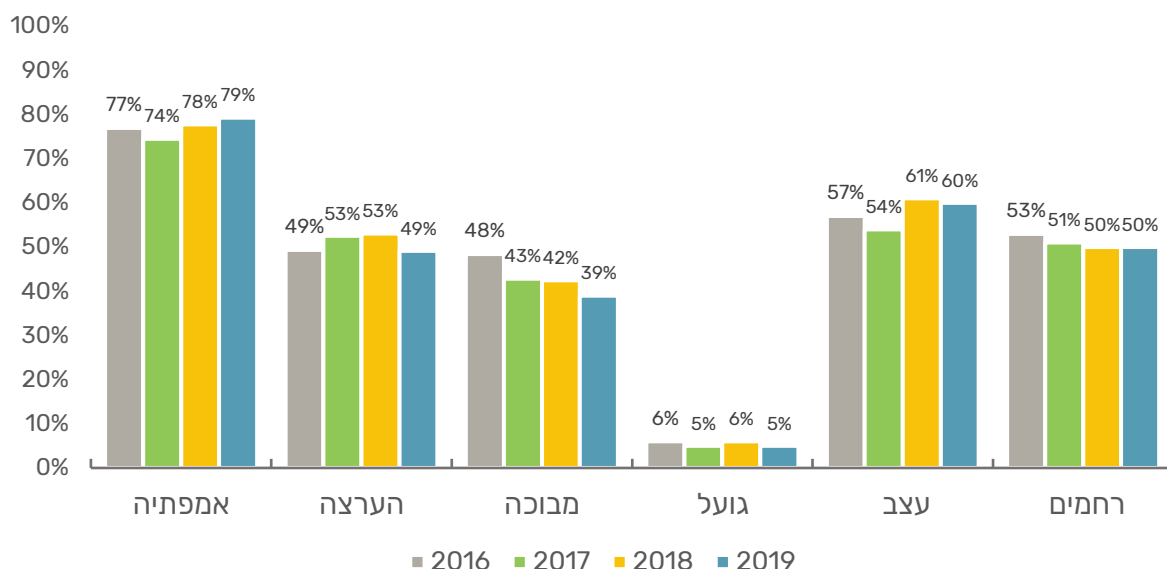
4. רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות:

ממצאי המחקר לשנת 2019 מצביעים על שינוי קטן ברגשות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות ועל יציבות ברגשות של רחמים, עצב וגועל. בהשוואה לשנים 2016-2018, ישנו שינוי חיובי ברמת האמפתיה כלפי אנשים עם מוגבלות. כמו כן, ישנה ירידה משמעותית במידת ההערצה והמבוכה שהציבור חש כלפי אנשים עם מוגבלות. מבוכה יכולה לגרום לרצון להתרחק מהאחר, ולהימנע מקרבתו. מגמה של ירידה במבוכה יכולה לסמן שינוי מבורך בנכונות לבוא במגע עם אנשים עם מוגבלות. ואכן נמצא קשר משמעותי הפוך בין מבוכה לבין מוכנות לקרבה חברתית, התנהגויות המעידות על אי נוחות (כדוגמת הסטת מבט בעת פגישה) ומוכנות לסיוע אישי לאנשים עם מוגבלות. עם זאת, חשוב לציין כי אחוז גבוה יחסית מהמשיבים – כמעט 40% – עדיין חשים מבוכה כלפי אנשים עם מוגבלות.

לעומת זאת, הירידה בהערצה יכולה לסמן מגמה הפוכה לגבי הנכונות לקרבה חברתית, שכן נמצא מתאם משמעותי חיובי בין מידת הערצה לבין הנכונות ליצור קשרים עם אנשים מוגבלות. יש לציין כי הספרות בתחום המוגבלות מבקרת את רגש ההערצה ומוצאת בו גם היבטים שליליים, שכן רגש זה מבטל את הסובייקטיביות והייחודיות של אנשים עם מוגבלות, ומבטא סוג אחר של שמירה על מרחק והימנעות מהתמודדות. מדובר גם ברגש שיכול לבטא יחס מתנשא ואף הִקְפָּצָה של אנשים עם מוגבלות כאובייקט עבור ציבור האנשים ללא המוגבלות המחפש דמויות לספוג מהם השראה.¹¹

תרשים 4. רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות

"באיזו מידה תחושות אלה עולות בך כאשר אתה בא במגע עם אדם עם מוגבלות? אמפתיה; גועל (סלידה, דחייה); עצב; הערצה; רחמים; מבוכה (אי נוחות, אי נעימות, חוסר ידיעה כיצד נכון לנהוג) (% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

5. התנהגות כלפי אנשים עם מוגבלות:

- תמיכה במדיניות מפלה כלפי אנשים עם מוגבלות

בהשוואה לשנים הקודמות ב-2019 ניתן לראות ירידה בתמיכה הכללית במדיניות מפלה כלפי אנשים עם מוגבלות, כאשר ישנו הבדל משמעותי ביחס ל-2018. השנה, אחוז המשיבים המביעים תמיכה מוצהרת, באופן כללי, במדיניות מפלה, ירד בהשוואה ל-2018 מ 0.5% לקרוב ל 0% (0.1%). כך לדוגמה, השנה כ-3% מהמשיבים מתנגדים לאמירה ולפיה לאנשים עם מוגבלות צריכה להיות זכות להביא ילדים לעולם בעוד שבשנת 2018 שיעור המתנגדים עמד על מעל 7%. נראה כי בחברה הישראלית המעודדת ילודה והורות, החיבור בין מוגבלות להורות מתקשר לסטריאוטיפים בדבר

¹¹ Nario-Redmond, Michelle R. (2019). Ableism: The Causes and Consequence of Disability Prejudice. 163, Hoboken: Wiley-Blackwell.

חוסר יכולת, א-מיניות, וחשש מפני העברה גנטית של המוגבלות לילדים,¹² וכך ככל שמסתמנת ירידה בסטריאוטיפים אלה כך גם נראית ירידה בהתנגדות לממש את זכותם כהורים.

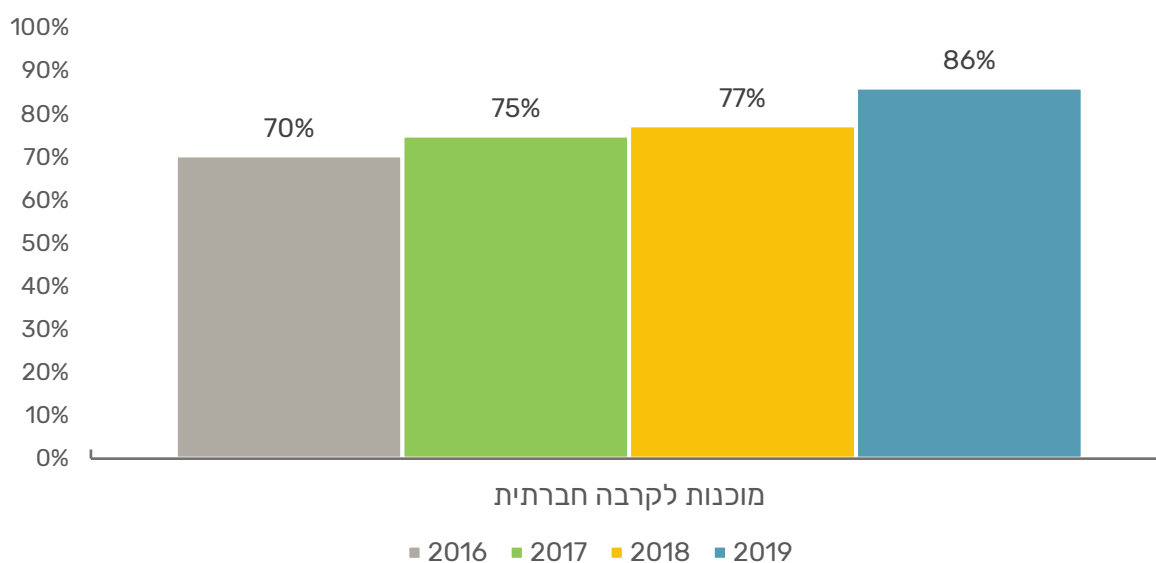
- מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות

ב-2019 נמצאה עלייה משמעותית במוכנות לקרבה חברתית לאנשים עם מוגבלות, כלומר ניכרת עלייה בפתיחות של הציבור ליצור קשר אישי עם אנשים עם מוגבלות בהקשרים שונים – החל מקשר ברשתות חברתיות, דרך יחסי שכנות, חברות לעבודה ועד לקשר זוגי רומנטי – בכל אלה היה הבדל משמעותי מ-2018.¹³

תרשים 5. מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות: מדד משוקלל

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?

מוכנות לקרבה חברתית מורכבת מאיחוד של הפריטים: "הייתי מוכן להיות שכן של אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן להיות חבר של אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן להיות בן/בת זוג של אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן שילדי ילמדו בכיתה עם ילד שיש לו מוגבלות; הייתי מוכן שיוקם מועדון חברתי לאנשים עם מוגבלות בשכונה שלי" (מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

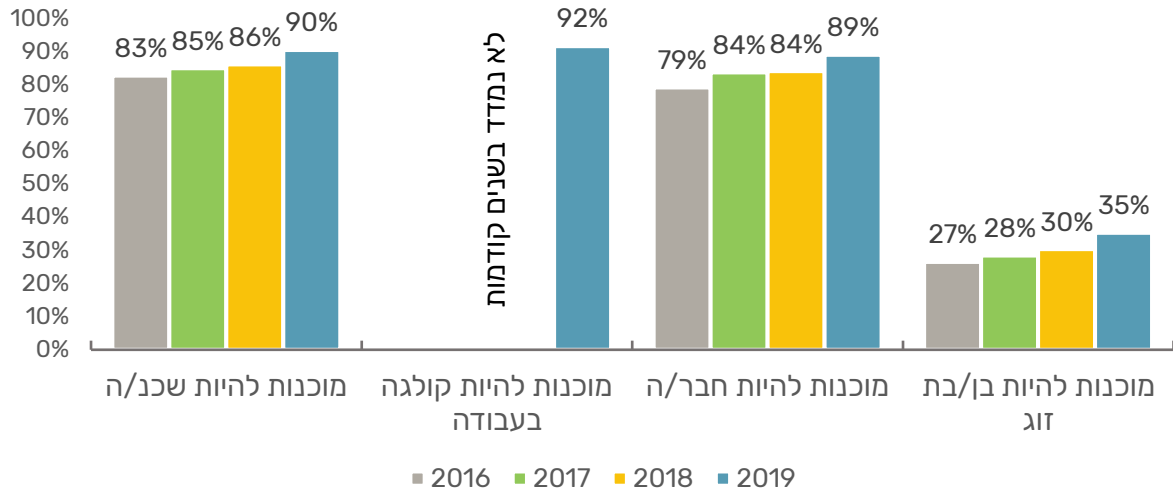
¹² רוני רוטלר, אימהות ישראלית וטכנולוגיות פיריון בראי זכויותיהן של נשים עם מוגבלויות, **ביטחון סוציאלי** 103, 67, Dorfman, Doron (2015) *The Inaccessible Road to Motherhood – The Tragic Consequences of Not Having Reproductive Policies for Israelis with Disabilities*, **30 Columbia Journal of Gender & Law** 49, 65-69.

¹³ בדוח שפורסם בשנים 2016-2017 נתוני ההסכמה שדווחו למדד זה התבססו על נקודת חיתוך אחרת מזו שמדווחת בדוח הנוכחי.

תרשים 6. מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות: קשרים ישירים

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?

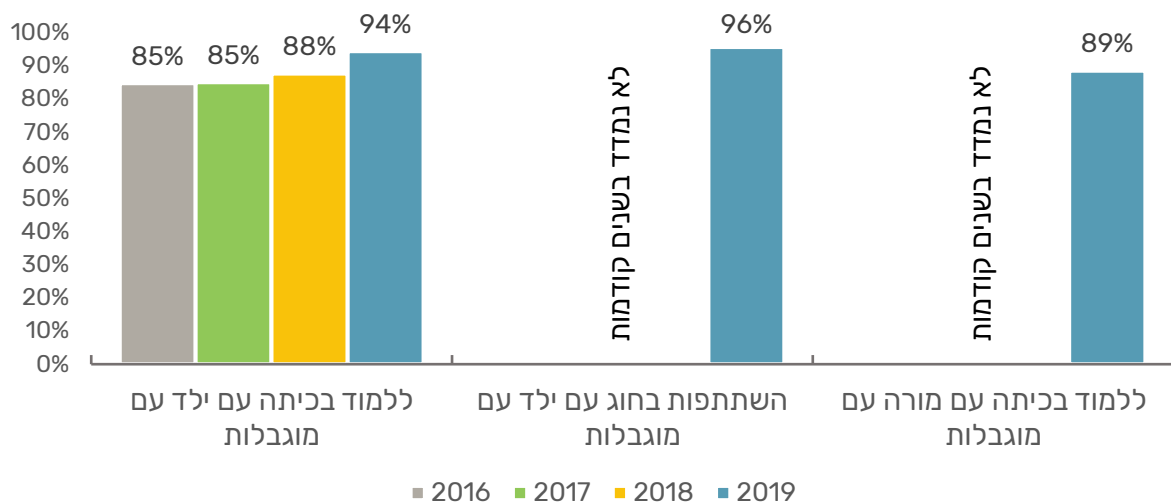
"הייתי מוכן להיות שכן של אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן להיות קולגה (עמית לעבודה) של אדם עם מוגבלות;
הייתי מוכן להיות חבר של אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן להיות בן/בת זוג של אדם עם מוגבלות"

במחקר השנה בכללו פריטים חדשים נוספים הנוגעים למוכנות ליצור קרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות. פריטים אלה נגעו לאפשרות של קשרים בין ילדים לאנשים עם מוגבלות (למשל, המוכנות של הורים כי ילדיהם ישתתפו בחוג עם ילד עם מוגבלות או שיחונכו על ידי מורה עם מוגבלות) וכן לאפשרות של קשרים חברתיים עקיפים יותר (למשל, השכרת דירה לאדם עם מוגבלות או קבלת שירות ממלצר עם מוגבלות). מידת ההסכמה של הציבור לקשרים כאלה על פי המחקר נעה בין 89-95%.

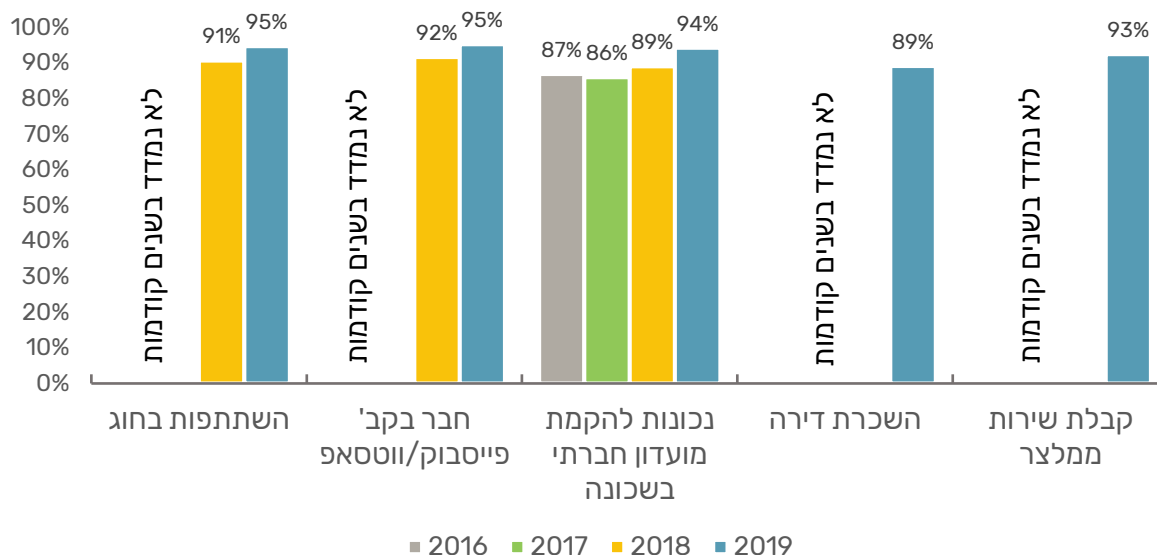
תרשים 7. מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות: קשרים של ילדים עם אנשים עם מוגבלות

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? הייתי מוכן שילדי ילמדו בכיתה עם ילד שיש לו מוגבלות; הייתי מוכן שילדי ישתתפו בחוג עם ילד שיש לו מוגבלות; הייתי מוכן שמורה עם מוגבלות ילמד את ילדי"

תרשים 8. מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות: קשרים עקיפים

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? הייתי מוכן ללכת לחוג/שיעור שיש בו משתתף אחר שהוא אדם עם מוגבלות; הייתי מוכן להיות חבר בקבוצת פייסבוק או וואטסאפ שחברים בה אנשים עם מוגבלות; הייתי מוכן שיוקם מועדון חברתי לאנשים עם מוגבלות בשכונה שלי; הייתי מוכן להשכיר דירה לאדם עם מוגבלות; הייתי מוכן לקבל שירות ממלצר בעל מוגבלות"

- נכונות למתן עזרה אישית ותמיכה בסיוע לאנשים עם מוגבלות ברמה הקולקטיבית:

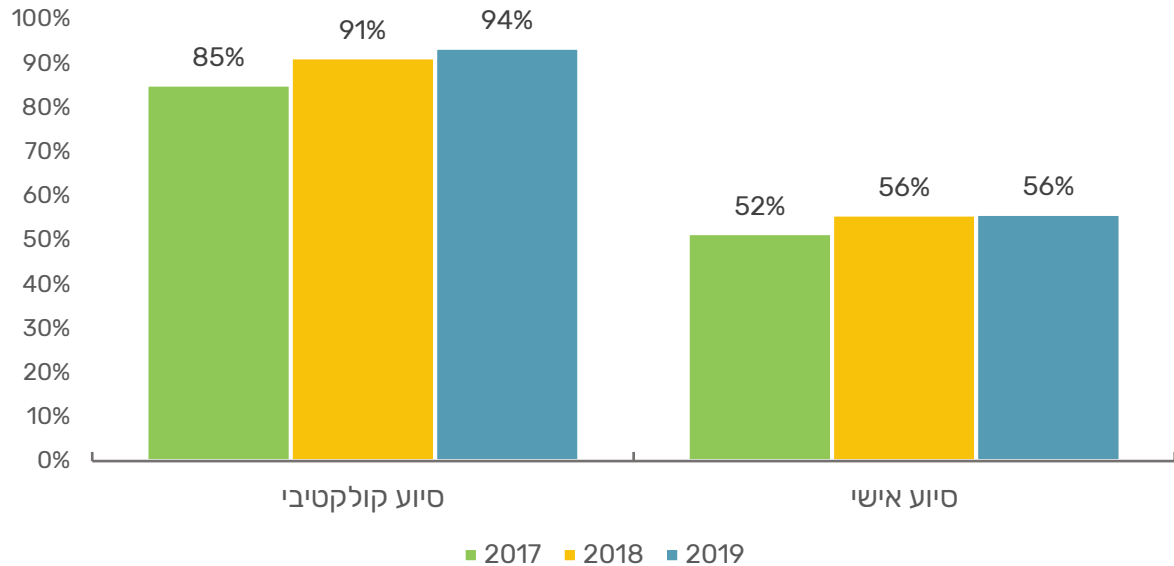
בשנת 2019 נמצא הבדל משמעותי בהכרה בצורך להעניק סיוע קולקטיבי (של החברה כולה) לאנשים עם מוגבלות, בהשוואה ל-2018. עם זאת לא נמצא הבדל בנכונות של הציבור להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות. בהתאם לשנים עברו, אחוז האנשים הנכונים להעניק עזרה ברמה האישית נמוך משמעותית מאחוז האנשים התומכים בעזרה קולקטיבית, ונע סביב 56% מהציבור. הנה כי למרות הנכונות ליצור קשרים עם אנשים עם מוגבלות ברמה האישית, ואף בהכרה באפלייה כלפיהם (כפי שיתואר בסעיף הבא) אין תרגום של המגמה לכדי רצון לסייע לאוכלוסייה זו ברמה האישית.

כפי שנמצא גם ב-2018, מממצאי המחקר עולה כי תמיכה בעזרה לאנשים עם מוגבלות קשורה לתפיסות של אפלייה כלפיהם. כך, שככל שההכרה בקיומה של אפלייה כלפי אנשים עם מוגבלות גדולה יותר, ישנה תמיכה גדולה יותר במדדים של עזרה (הן קולקטיבית והן אישית). כלומר, קיימת חשיבות להעמקת השיח והחשיפה של האוכלוסייה הכללית למצבם של אנשים עם מוגבלות ולקשיים שהם חווים, ככלי ליצירת מעורבות בחייהם של אנשים עם מוגבלות.

תרשים 9. נכונות למתן סיוע קולקטיבי ואישי לאנשים עם מוגבלות

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?

סיוע קולקטיבי: "על החברה בישראל מוטלת האחריות לסייע ככל שניתן לאנשים עם מוגבלות"
סיוע אישי: "הייתי מוכן להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים. *לא נמדד ב 2016)

עמדות כלפי תפקוד הרשות המקומית

הפריטים הבאים חושפים את התפקיד המרכזי שהציבור מייחס לרשויות בטיפול וסיוע לאנשים עם מוגבלות, את נקודות הכשל בטיפול, ואת האחריות שהציבור מציב לפתחה של הרשות לטיפול בנקודות כשל אלו.

הכרה באפלייה כלפי אנשים עם מוגבלות ברשות המקומית:

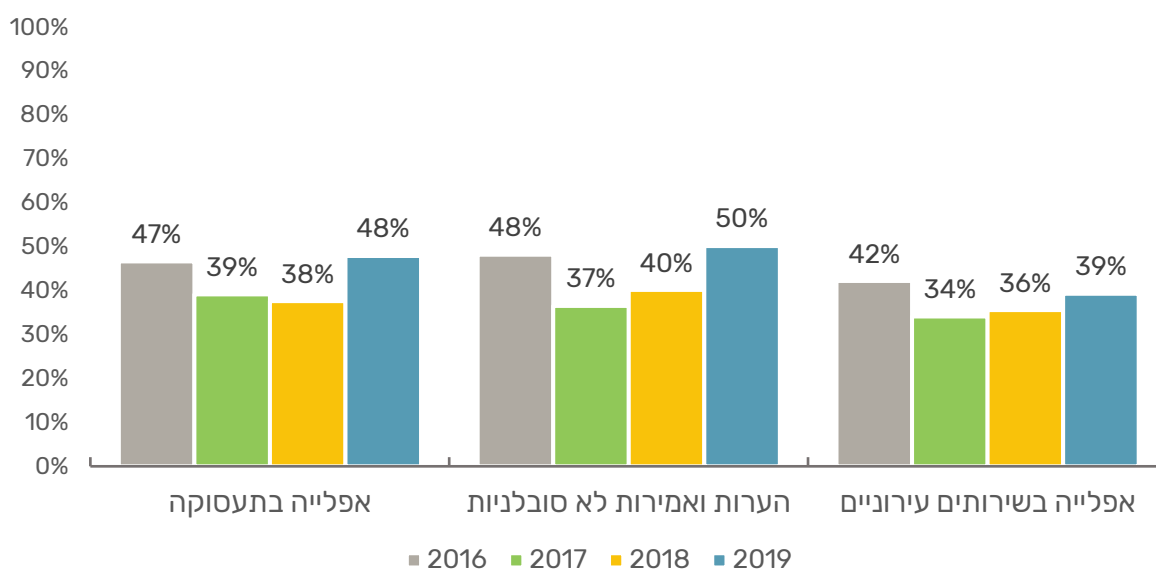
בשנת 2019 חלה עלייה בהכרה של הציבור באפלייה החברתית והממוסדת כלפי אנשים עם מוגבלות בעירם. מדובר בהבדל משמעותי בהשוואה ל-2018 בשני מדדים: אפלייה בתעסוקה ושיח פוגעני. עם זאת, לא נמצא הבדל משמעותי בתפיסת האפלייה בקבלת שירותים עירוניים בין 2018 ו-2019.

המדובר בשינוי מגמה לאחר שב-2017-2018 חלה ירידה בתפיסה כי קיימת אפלייה כנגד אנשים עם מוגבלות בעירייה או ברשות בהשוואה ל-2016. ממצא זה מתכתב עם עלייה במודעות של הציבור בדבר מאמצי הרשויות לסייע במניעת אפלייה והשתלבות משמעותית יותר של אנשים עם מוגבלות בחברה. עם זאת, יש לציין כי למרות המגמה המוצגת, למעלה ממחצית מהציבור אינם סבורים כי קיימת אפלייה של אנשים עם מוגבלות בעירם (בכל התחומים שנבחנו).

השנה, לראשונה, נשאלו המשתתפים באופן נפרד מאפלייה במקומות עבודה, על אפלייה במוסדות חינוכיים ואקדמאיים ו-38% הכירו באפלייה בתחום זה.

תרשים 10. הכרה באפלייה כלפי אנשים עם מוגבלות ברשות המקומית

”באיזו תדירות אתה חושב שאנשים עם מוגבלות נחשפים לאפלייה בתחומים הבאים, בעיר/יישוב מגוריך? אפלייה במקום העבודה; אפלייה שמתבטאת בהערות ואמירות לא סובלניות; אפלייה בקבלת שירותים עירוניים”
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי שנים)

יחס כלפי תפקוד הרשות המקומית בנוגע לאנשים עם מוגבלות:

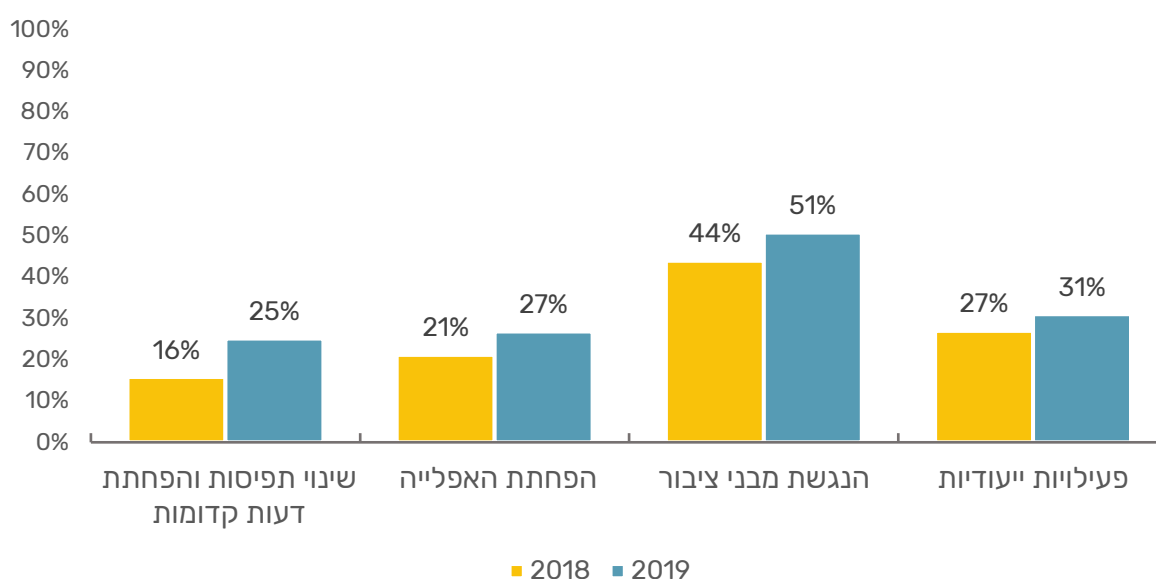
לצד תפיסה של אפלייה ברשות המקומית נבחנה בשנים 2018 ו-2019 השאלה עד כמה משתתפי המחקר חושבים שהטיפול של הרשות בנושאים שקשורים באנשים עם מוגבלות הוא מיטבי. הבחינה נערכה באמצעות מספר שאלות הנוגעות לפעילות הרשות בהפחתת דעות קדומות, הפחתת אפלייה, הנגשת מבני ציבור וקיום פעילות ייעודיות. בהקשר זה נמצאה מגמה חיובית ובכל המדדים חל שינוי משמעותי וחיובי בדבר ההכרה הציבורית במאמצי הרשות. כך למשל, ב-2019 25% מהציבור מודע למאמצי הרשות לשינוי התפיסות והפחתת הדעות הקדומות כלפי אנשים עם מוגבלות, לעומת 16% מהציבור ב-2018. ניתן אולי לייחס את מגמת העלייה לכך ששנת 2018 הייתה שנת בחירות ברשויות המקומיות ולכן הם פעלו לעידוד הנגישות באותה שנה וקצרו את הפירות בשנה שלאחר מכן.

עם זאת, רוב הציבור, למעלה מ-70% בשלושה מתוך ארבעת המדדים, אינו מודע למאמצי הרשויות. אנו תקווה כי במקביל למאמצים שיושקעו על ידי הרשויות המקומיות בקידום ענייניהם של

אנשים עם מוגבלות, מגמה חיובית זו תמשיך וכי רוב הציבור יכיר וייקח חלק בפעילויות האירוע בנושאים אלה.

תרשים 11. הכרה בתפקוד הרשות המקומית בקידום ענייניהם של אנשים עם מוגבלות

"עד כמה לדעתך הרשות המקומית/ העיריה בעיר בה אתה מתגורר מטפלת בנושאים הבאים הקשורים לאנשים עם מוגבלות בעיר? שינוי תפיסות והפחתת דעות קדומות כלפי אנשים עם מוגבלות; הפחתת האפלייה (במקומות עבודה, במקומות בילוי ועוד) כלפי אנשים עם מוגבלות; הנגשה של מבני ציבור ושירותים עירוניים אחרים לאנשים עם מוגבלות; קיום פעילויות חברתיות ייעודיות לאנשים עם מוגבלות" (מסכימים, כלל המדגם, לפי השנים 2018-2019 בלבד)

הבחירות הארציות לכנסת

כיוון שהסקר נערך בסמוך לתקופת הבחירות הארציות לכנסת בספטמבר 2019, בחרנו לבחון את עמדות הציבור כלפי אנשים עם מוגבלות בהקשר זה. כ-51% מהמשתתפים דיווחו כי התייחסות לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות על ידי מפלגה בבחירות הארציות לכנסת הוא נושא חשוב בעיניהם ואילו כ-58% מהמשתתפים דיווחו כי ייצוג של אדם עם מוגבלות ברשימת מפלגה לכנסת הוא עניין חשוב עבורם. הנתונים נבחנו לראשונה ב-2019, והם מצביעים על הצורך הקיים עדיין בהעלאת המודעות לנושאים הנוגעים לאנשים עם מוגבלות ברמה הארצית.

היכרות עם אנשים עם מוגבלות

בסקר הנוכחי נשאלו המשתתפים האם יש להם קשר והיכרות עם אנשים עם מוגבלות. 71% מהמשתתפים דיווחו כי הם נמצאים בקשר כלשהו עם אדם עם מוגבלות. 21% דיווחו כי יש להם רק קשרים קרובים (בני זוג, קרובי משפחה, חברים, או עמיתים לעבודה), 25% דיווחו כי יש להם רק

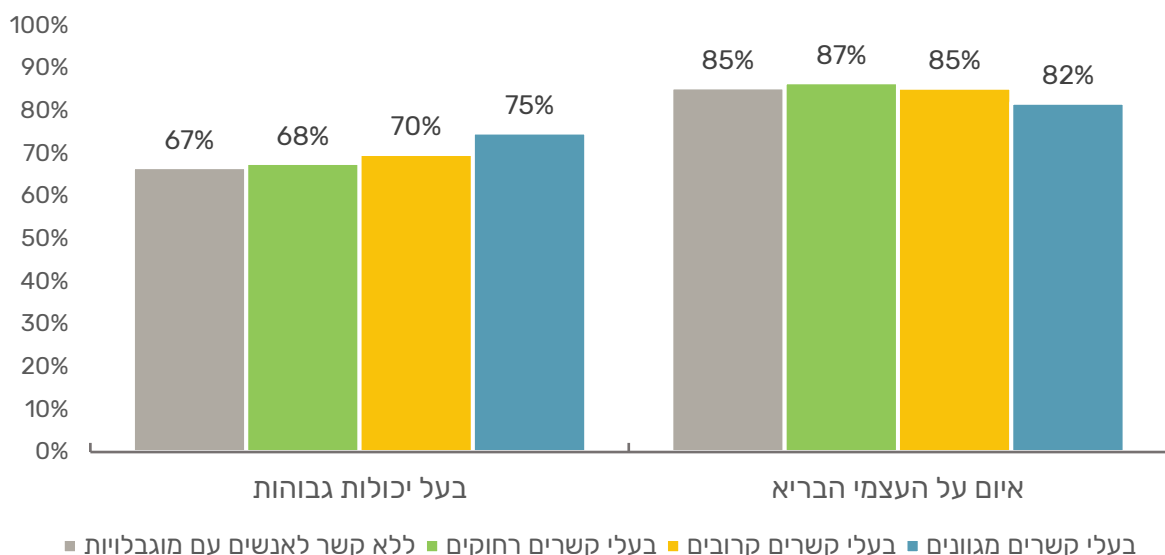
קשרים רחוקים (מכרים, שכנים, חברים של הילדים), ו-25% דיווחו כי יש להם קשרים רחוקים וגם קשרים קרובים עם אנשים עם מוגבלות (להלן: "בעלי קשרים מגוונים").

במסגרת המחקר נבחנה השאלה כיצד היכרות שכזו משפיעה על עמדותיהם ורגשותיהם של המשתתפים כלפי אנשים עם מוגבלות. כדי לדייק את הממצאים, הפרדנו בין אנשים ללא מוגבלות שדיווחו על קיומם של קשרים מגוונים עם אנשים עם מוגבלות, אלה שדיווחו על קשרים רחוקים בלבד, אלה שדיווחו על יחסים קרובים בלבד ואלה שדיווחו כי אין להם קשרים עם אנשים עם מוגבלות כלל. ההנחה היא כי לאנשים עם סוגי קשרים מגוונים (רחוקים וקרובים) עם אנשים עם מוגבלות יש את ההיכרות הטובה והעמוקה ביותר עם אוכלוסייה זו, שכן מדובר ביחסים רב ממדיים המאפשרים הבנה של החיים עם מוגבלויות שונות ומנקודות מבט מגוונות.

ואכן, הממצאים מעידים כי ליחסים מגוונים או קרובים עם אנשים עם מוגבלות יש קשר חיובי משמעותי עם עמדות חיוביות במספר מדדים מבחינת התפיסות, הרגשות וההתנהגות כלפי אוכלוסייה זו. מבחינת תפיסות סטריאוטיפיות של אנשים עם מוגבלות היה הבדל משמעותי בין האופן בו אנשים עם היכרות מגוונת רואים אנשים עם מוגבלות בהשוואה לאנשים עם סוג מסוים של היכרות (קרובה או רחוקה) או ללא היכרות כלל. לאנשים עם היכרות מגוונת היתה תפיסה חיובית יותר של אנשים עם מוגבלות והם ראו אותם כבעלי יכולות גבוהות יותר מכל יתר בעלי קשרים או אלה בלי קשרים לאוכלוסייה זו. אנשים ללא מוגבלות בעלי קשרים מגוונים עם אנשים עם מוגבלות חוו גם פחות איום על העצמי הבריא שלהם בהשוואה ליתר הקבוצות, כלומר הסיכוי להפוך לאדם עם מוגבלות פחות הפחיד ואיים עליהם מאשר על יתר חברי הקבוצות.

תרשים 12. היכרות עם אנשים עם מוגבלות: סטריאוטיפים כלפי אנשים עם מוגבלות ותחושת איום על העצמי הבריא

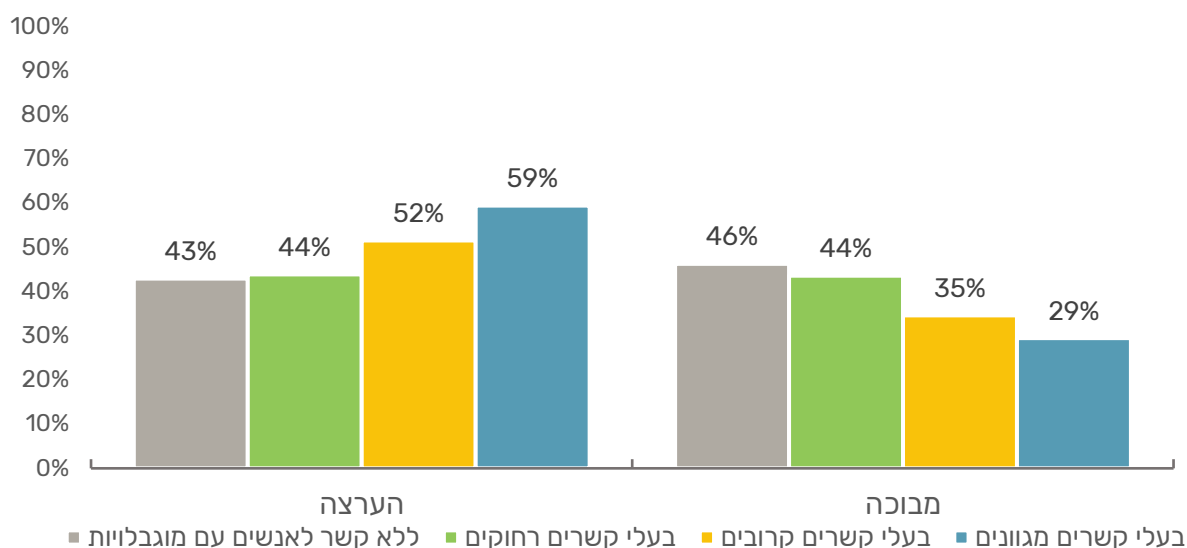
"באיזו מידה כל אחת מהתכונות מתארת לדעתך אדם טיפוסי עם מוגבלות? בעל יכולות גבוהות; אם תהפוך יום אחד לאדם עם מוגבלות, עד כמה השינוי הזה מאיים / מפחיד אותך?"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי רמת היכרות)

מבחינה רגשית, אנשים עם קשרים מגוונים ואנשים עם קשרים קרובים נמצאו כחווים הערצה באופן החזק ביותר ומבוכה באופן הנמוך ביותר כלפי אנשים עם מוגבלות (לא היה הבדל משמעותי בין הקבוצות של בעלי קשרים אלה), ולאחריהם בדירוג זה אנשים עם קשרים רחוקים. אנשים ללא קשר חוו הכי פחות הערצה והכי הרבה מבוכה כלפי אוכלוסייה זו (בהבדל משמעותי מיתר הקבוצות). היעדר רגש המבוכה תורגם אף להתנהגות כלפי אנשים עם מוגבלות שכן ככל שישנה היכרות מגוונת או קרובה עמם, האנשים נטו לחוש פחות חוסר נוחות בקרבת אנשים עם מוגבלות או להסיט מבטם מהם.

תרשים 13. היכרות עם אנשים עם מוגבלות: רגשות מבוכה והערצה

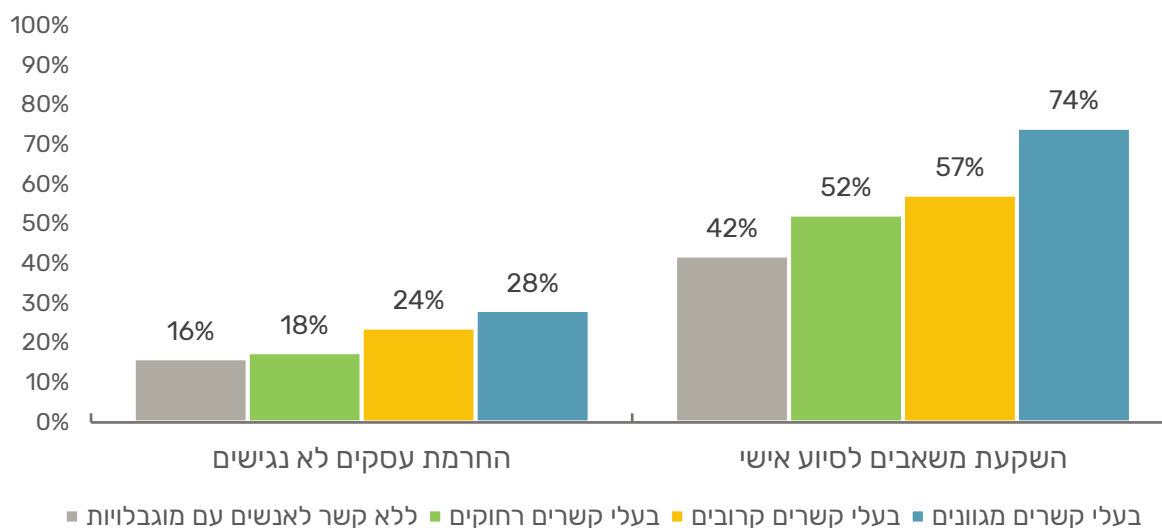
"באיזו מידה תחושות אלה עולות בך כאשר אתה בא במגע עם אדם עם מוגבלות? הערצה; מבוכה (אי נוחות, אי נעימות, חוסר ידיעה כיצד נכון לנהוג)"
 (% מסכימים, כלל המדגם, לפי רמת היכרות)

מבחינה התנהגותית, אנשים עם קשרים מגוונים וקשרים קרובים לאנשים עם מוגבלות דיווחו כי הם מחרימים מסעדות ועסקים שאינם נגישים לאוכלוסייה זו, בעוד שאנשים עם קשרים רחוקים או ללא קשרים לא נטו לעשות כן. אנשים עם קשרים מגוונים היו גם הכי מוכנים להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות, לאחריהם אלה עם הקשרים הקרובים, האנשים עם הקשרים הרחוקים ולבסוף, אלה ללא קשר כלל לאנשים עם מוגבלות דיווחו כי הם הכי פחות מוכנים להשקיע משאבים אישיים בסיוע אישי לאוכלוסייה זו.

תרשים 14. היכרות עם אנשים עם מוגבלות: מדדי התנהגות - החרמת עסקים לא נגישים וסיוע אישי

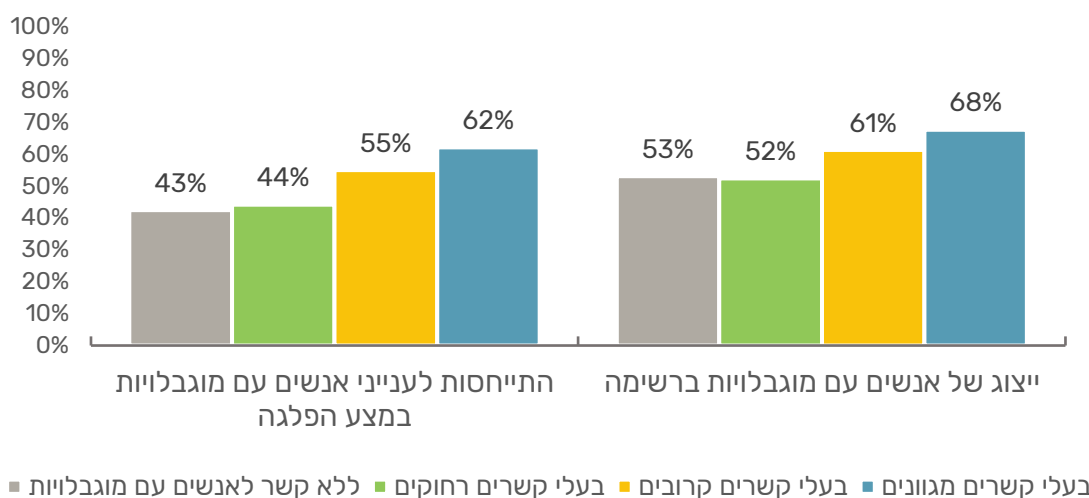
" באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? הייתי מוכן להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות; אני מחרים מסעדות ועסקים שאינם נגישים לאנשים עם מוגבלות" (מסכימים, כלל המדגם, לפי רמת היכרות)

יצוין לבסוף כי היה הבדל משמעותי ביחס לחשיבות ייצוגם של אנשים עם מוגבלות בנושאים הנוגעים לבחירות הכלליות אצל אנשים ללא מוגבלות להם יש קשרים מגוונים או קרובים לאוכלוסייה זו, בהשוואה לאלה בעלי הקשרים הרחוקים או ללא קשר כלל. הראשונים, ראו יותר חשיבות בהתייחסות לקידום ענייניהם של אנשים עם מוגבלות אצל מפלגות שונות וכן בייצוג של אנשים עם מוגבלות ברשימות המפלגה.

תרשים 15. היכרות עם אנשים עם מוגבלות: חשיבות קידום אנשים עם מוגבלות בהקשר לבחירות הארציות לכנסת

"השאלות הבאות מתחייסות לבחירות הארציות (ספטמבר 2019): עד כמה התייחסות לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות על ידי מפלגה בבחירות הארציות לכנסת הוא נושא חשוב בעיניך?; עד כמה חשוב בעיניך ייצוג של אדם עם מוגבלות ברשימת מפלגה לכנסת?" (מסכימים, כלל המדגם, לפי רמת היכרות)

סיכום הממצאים מסקר הנגישות העירוני 2019

מבחינת תפיסות לגבי אנשים עם מוגבלות בקרב הציבור, ב-2019 נמשכת המגמה לפיה ניכרת עלייה בתפיסת אנשים עם מוגבלות כבעלי יכולות גבוהות (להבדיל מבעלי יכולות נמוכות), אך לא היה שינוי בראייתם כידידותיים (לעומת עוינים). בנוסף חלה ירידה נוספת במידה שבה אנשים עם מוגבלות נתפסים כקבוצה הומוגנית. לעומת זאת לא חל כל שינוי בתחושת האיום שחש הציבור מאנשים עם מוגבלות (לא ברמה הקולקטיבית/לאומית ולא ברמת "האיום על העצמי הבריא", אותו חשים כ-50% מהאוכלוסיה).

מבחינת רגשות כלפי אנשים עם מוגבלות, נמצאה יציבות ברגשות כמו רחמים, עצב וגועל. מגמה חיובית הראתה עלייה משמעותית באמפתיה וירידה במבוכה, רגש המהווה חסם ביצירת קשרים עם אוכלוסייה זו (אם כי עדיין 39% מהציבור חשים מבוכה כלפי אנשים עם מוגבלות). עם זאת נמצאה גם ירידה בהערצה, רגש שנמצא קשר משמעותי בינו ובין יחס חיובי יותר כלפי אנשים עם מוגבלות.

באופן כללי, אחוז המשיבים המביעים תמיכה מוצהרת במדיניות מפלה ירד בהשוואה ל-2018 ועומד על קרוב ל 0%. בשנת 2019 חלה גם עלייה בהכרה של הציבור באפלייה בתעסוקה ובאפלייה הנוגעת לשיח פוגעני כלפי אנשים עם מוגבלות בערי המגורים של המשיבים.

מבחינת התנהגות, ניכרת עלייה בפתיחות של הציבור ליצור קשר אישי עם אנשים עם מוגבלות בהקשרים שונים – החל מקשר ברשתות חברתיות, דרך יחסי שכנות, חברות לעבודה ועד לקשר זוגי רומנטי – בהשוואה ל-2018. למרות שנמצאה עלייה בתמיכה במתן סיוע קולקטיבי (של המדינה) לא נמצא שינוי בנכונות של הציבור להשקיע זמן ומשאבים אישיים בסיוע לאנשים עם מוגבלות, וכמעט מחצית מהציבור אינו מעוניין בכך.

נמצאה עלייה בהכרה הציבורית במאמצי הרשויות המקומיות לקידום ענייניהם של אנשים עם מוגבלות, מהנגשת מבני ציבור, הפחתת אפלייה, פעילות ייעודיות ופעילויות לשינוי תפיסות והפחתת דעות קדומות. למרות עלייה זו, רוב הציבור אינו מודע למאמצי הרשויות. לבסוף, נמצא קשר חיובי משמעותי בין יחסים מגוונים או קרובים עם אנשים עם מוגבלות ליחס חיובי כלפי אוכלוסייה זו במספר מדדים מבחינת התפיסות, הרגשות וההתנהגות.

היחס כלפי אנשים עם מוגבלות: דירוג רשויות

מדד הנגישות המשוקלל

הדירוג העירוני במדד הנגישות המשוקלל בארבע השנים מייצג אחוזי הסכמה משוקללים למדדים הבאים: הומוגניות, דעות קדומות "מרומזות",¹⁴ מוכנות לקרבה חברתית ותמיכה במדיניות מפלה, רגשות אמפתיה ומבוכה, ותפיסת איום מעשית וסמלית (להשוואת במדדים ספציפיים בין הרשויות ראו נספח). ציוני "הסכמה" עם המדד המשוקלל, התבססו על נקודת החיתוך 5 (כלומר, ציון 5 ומעלה במדד המשוקלל פירושו הסכמה). הסכמה עם המדד מעידה על גישה חיובית ומכילה כלפי אנשים עם מוגבלות: תפיסת הומוגניות נמוכה של אנשים עם מוגבלות, דעות קדומות "מרומזות" נמוכות, מוכנות גבוהה לקרבה חברתית, רמות נמוכות של תמיכה במדיניות מפלה ושל תפיסת איום מעשית וסמלית, רמות נמוכות של מבוכה (רגש שלילי) ואמפתיה (רגש חיובי) גבוהה כלפי אנשים עם מוגבלות.¹⁵ ככל שאחוז גדול יותר מתושבי העיר הביע הסכמה למדד כך היא תדורג גבוה יותר במדד הנגישות המשוקלל.

בכדי להקל על קריאת התוצאות חולקו הערים לשלוש קטגוריות:

- הערים המובילות במדד הנגישות המשוקלל סומנו ב
- הערים הבינוניות במדד הנגישות המשוקלל סומנו ב
- הערים הנמוכות במדד הנגישות המשוקלל סומנו ב

הממצא המרכזי העולה מנתוני הסקר הוא צמצום משמעותי של הפערים בין הערים במדד הנגישות המשוקלל לשנת 2019 וזאת בהמשך למגמה שהחלה ב-2017 ונמשכה ב-2018. הפערים הצטמצמו כך שבמרבית הערים (מלבד בטבריה ובבני ברק), אחוזי ההסכמה למדד המשוקלל עלו. ממצא זה מהווה התחזקות של המגמה מ-2018 של עלייה באחוזי ההסכמה למדד המשוקלל. ממצאים אלו עקביים גם עם המגמה הכללית של שיפור כולל במדדי העמדות, הרגשות וההתנהגות כלפי אנשים עם מוגבלות ב-2019.

עם זאת, השנה נערכה לראשונה השוואה בין המדד המשוקלל ב-20 הערים הנבחרות לבין מדגם ארצי ונמצא כי המדד המשוקלל ב-17 מתוך 20 הערים נמוך בהשוואה למדגם ארצי (שעמד

¹⁴ **דעות קדומות "מרומזות" כלפי אנשים עם מוגבלות:** המסורת הפסיכולוגית מבחינה בין דעות קדומות "גלויות", המתאפיינות בעמדות שליליות מודעות כלפי קבוצות, לבין דעות קדומות "סמויות" (או "מרומזות"), אשר באות לביטוי בעמדות שליליות ולא בהכרח מודעות כלפי חברי קבוצות אחרות. דעות קדומות כלפי קבוצות מסוימות (ובכללן אנשים עם מוגבלות) נחשבות פחות מקובלות ולגיטימיות, ועל כן מקבלות ביטוי סמוי יותר. עם זאת, השלכותיהן על קבלה והתנהגות כלפי חברי הקבוצה שאליה הן מופנות עודן קשות ושליליות ביותר. מדד זה נכלל בחישוב מדד הנגישות המשוקלל גם בדוחות בשנים 2016-2018.

¹⁵ בעקבות לקחים מדוחות שהתפרסמו בשנים 2016-2017, נערכו שינויים קלים במדד הנגישות המשוקלל, והוצאו חלק מהפריטים שנכללו בו בעבר (עצב). זאת במטרה ליצור מדד מדויק יותר המייצג נאמנה גישה מכילה ומיטיבה כלפי אנשים עם מוגבלות. התוצאות הינן עבור ממוצע משוקלל של פריטים שהופיעו בסקרים בכל ארבע השנים שבהן נערך המחקר.

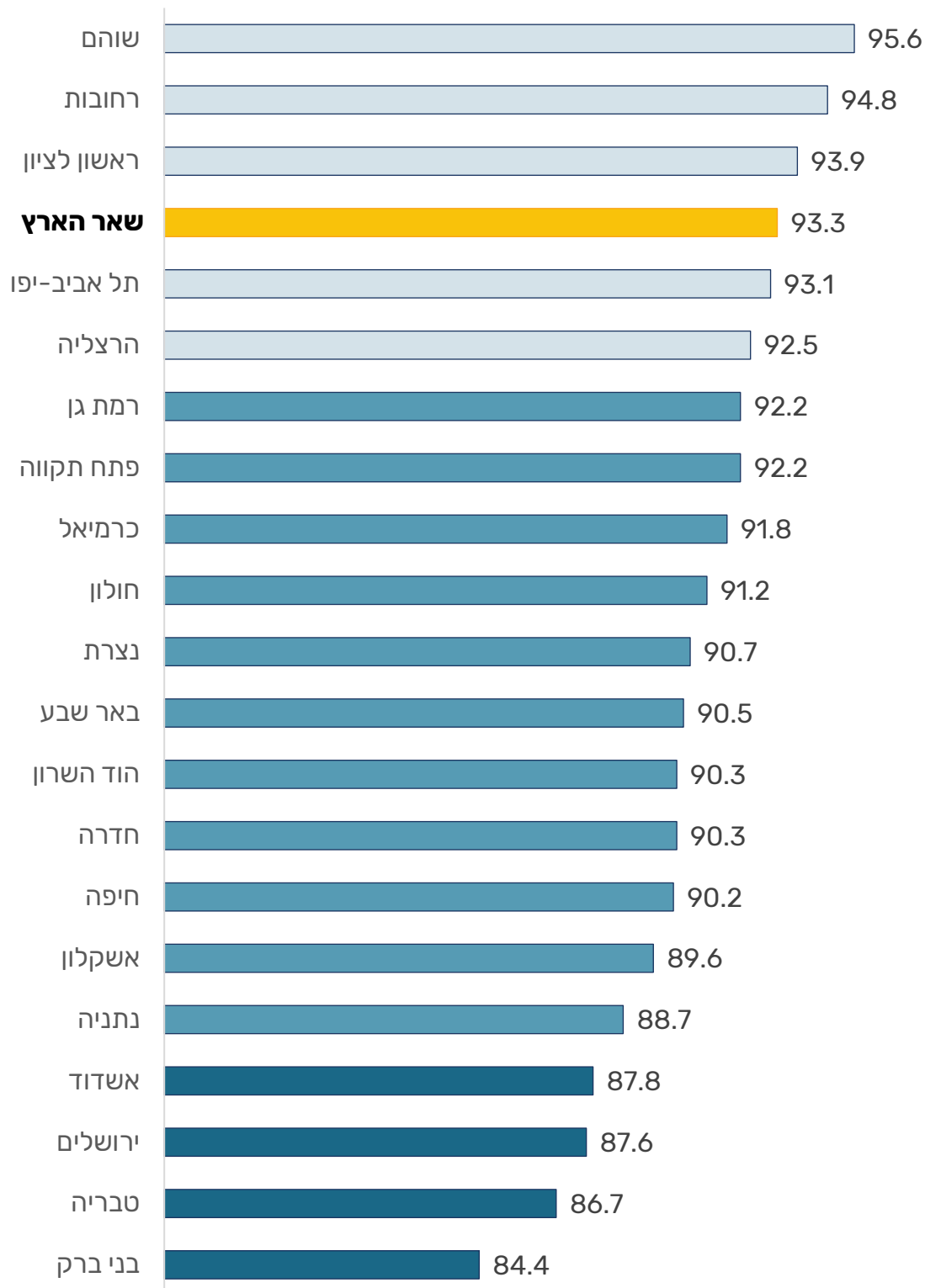
על 93.3% הסכמה עם המדד המשוקלל). רק בערים שוהם, רחובות וראשון לציון עמד המדד המשוקלל מעל הממוצע הארצי (בתל אביב-יפו, מידת ההסכמה עם המדד המשוקלל התקרבה מאוד למדד הארצי). מכאן שברוב הערים שנבחנו יש עוד מקום לשיפור ביחס כלפי אנשים עם מוגבלות.

ניתן לראות כי הערים שוהם וראשון לציון משתייכות באופן עקבי לערים המובילות במדד הנגישות המשוקלל (לערים תל אביב-יפו ורחובות ציונים גבוהים גם כן, אם כי במידה מעט פחות עקבית). בנוסף בשנת 2019 מדד הנגישות המשוקלל בערים כרמיאל ונצרת השתפר מאוד, בהשוואה לשנים הקודמות והן מדורגות כעת בין הערים הבינוניות (בהשוואה לשנים 2016-2018 בהן היו מדורגות בערים הנמוכות). בנוסף, מדד הנגישות המשוקלל בעיר הרצליה השתפר מאוד (ניכרת עלייה של למעלה מ-9% בהסכמה למדד בשנת 2019 בהשוואה לשנים הקודמות), והיא עלתה מהקבוצה הבינונית לזו הגבוהה, וכך גם העיר פתח תקווה שבה ניכרת מגמת עלייה לאורך השנים.

לעומתן, אחוזי ההסכמה עם מדד הנגישות המשוקלל בעיר אשדוד הם הנמוכים ביותר באופן עקבי לאורך השנים. עם זאת, בכפוף למגמה הכוללת של שיפור בעמדות הציבור, ניתן לראות כי גם באשדוד התקיימה ב-2019 עלייה מסוימת בדירוג מדד הנגישות המשוקלל. הערים הנוספות המצויות בקבוצה הנמוכה במדד הנגישות המשוקלל בשנת 2019 – ירושלים, טבריה ובני ברק – היו כולן בעבר במיקומים גבוהים יותר. בשנת 2018, טבריה אף הגיעה לקטגוריה המובילה. באופן מעניין, בהשוואה לעצמן, אחוזי ההסכמה עם המדד דווקא עלו (בערים ירושלים ואשדוד) או ספגו ירידה קטנה יחסית של כ-2% (טבריה ובני ברק), אך מצבן של הערים הללו פחות טוב בהשוואה לערים האחרות שהשתתפו במחקר, בהן ניכרת מגמת עלייה משמעותית יותר.

תרשים 16. מדד עירוני משוקלל לשנת 2019

(% מסכימים, כלל המדגם, לפי עיר)

טבלה 3. מדד עירוני משוקלל 2016-2019

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
91.2	שוהם	93.2	שוהם	92.6	שוהם	95.6	שוהם
88.8	ראשון לציון	91.2	תל אביב-יפו	88.8	טבריה	94.8	רחובות
88.6	רמת גן	89.2	רמת גן	88.3	באר שבע	93.9	ראשון לציון
86.4	תל אביב-יפו	88.9	חדרה	88.3	הוד השרון	93.1	תל אביב-יפו
85.4	הוד השרון	88.5	הוד השרון	87.9	ראשון לציון	92.5	הרצליה
84.4	רחובות	86.5	רחובות	87.3	תל אביב-יפו	92.2	רמת גן
83.5	חיפה	85.2	ראשון לציון	86.8	בני ברק	92.2	פתח תקווה
82.6	חדרה	85.1	הרצליה	86.4	חולון	91.8	כרמיאל
82.8	באר שבע	84.9	נתניה	85.6	רחובות	91.2	חולון
81.0	ירושלים	83.1	חיפה	85.5	רמת גן	90.7	נצרת
79.8	אשקלון	82.9	כרמיאל	85.4	נתניה	90.5	באר שבע
79.4	טבריה	82.3	באר שבע	84.6	חדרה	90.3	הוד השרון
79.2	הרצליה	82.0	חולון	84.0	ירושלים	90.3	חדרה
78.6	חולון	79.4	אשדוד	84.0	פתח תקווה	90.2	חיפה
78.2	נתניה	79.3	אשקלון	83.3	חיפה	89.6	אשקלון
75.9	אשדוד	78.0	ירושלים	83.3	הרצליה	88.7	נתניה
75.2	בני ברק	77.1	פתח תקווה	82.3	אשדוד	87.8	אשדוד
72.6	פתח תקווה	75.4	בני ברק	81.7	כרמיאל	87.6	ירושלים
72.5	כרמיאל	72.0	טבריה	80.8	אשקלון	86.7	טבריה
55.6	נצרת	31.3	נצרת	65.8	נצרת	84.4	בני ברק
							מדד ארצי להשוואה
						93.3	

ממצאי סקר הנגישות בתחומי חיים

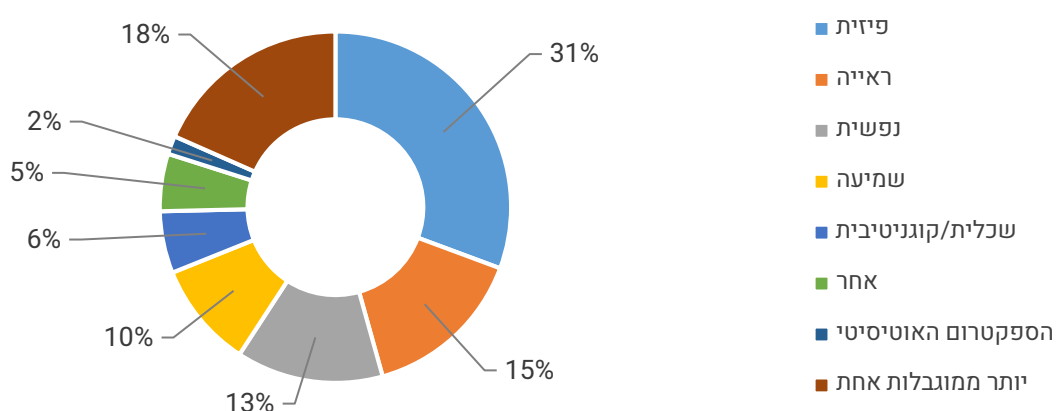
פרק זה עוסק בתפיסות של אנשים עם מוגבלות בישראל לגבי מידת הנגישות המוענקת להם בתחומי חיים מרכזיים ולגבי יחס האוכלוסייה הכללית כלפיהם. בנוסף למדד הנגישות העירוני, פותח סקר ייעודי אשר בא לבחון את האופן בו אנשים עם מוגבלות חווים את חיי הפנאי והחברה, התחבורה הציבורית, שירותי בריאות, עולם התעסוקה, ושירותים המוענקים על רשויות מקומיות. כמו כן, הסקר כלל שאלות לגבי שביעות הרצון של אוכלוסייה זו מאיכות החיים (satisfaction with life) במטרה לבחון את הקשר בין תפיסת תחומי החיים למדד זה. בסקר זה השתתפו 473 אנשים עם מוגבלויות שונות בדגימה ארצית,¹⁶ מתוך מטרה לאפשר הבנה עמוקה יותר כיצד הציבור מושא המדד חווה את מידת הנגישות בתחומי חיים שונים ואת יחס החברה כלפיו. על מנת לוודא כי הסקר נגיש, הוא עבר תהליך של הנגשה קוגניטיבית.¹⁷ במקביל, השתתפו בסקר גם 1,010 אנשים ללא מוגבלות כדי לאפשר השוואה בין תפיסותיהם של אנשים עם מוגבלות ואנשים ללא מוגבלות את החיים בישראל 2019.¹⁸ אותה השוואה בין שתי הקבוצות מאפשרת יצירה של תימוכין מחקרי לבחינת תפיסות של אנשים עם מוגבלות ושביעות הרצון שלהם מאיכות החיים, וכן של אמת מידה לבחינת המדיניות לקידום שוויון של אנשים עם מוגבלות בחברה, אשר ננקטה בישראל ובמדינות מערביות רבות אחרות בעשורים האחרונים. חשוב לציין כי על אף שהסקר בוחן עמדות ושלא מדובר במדד אובייקטיבי של נגישות תחומי החיים, עדיין יש לו חשיבות עצומה לגבי האופן שבו שינוי מדיניות נתפס בסופו של דבר על ידי אלה עבורם החוק נחקק מלכתחילה, אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות בישראל. ממצאי המחקר מגלים כי מרבית האנשים עם מוגבלות חשים כי השירותים בחמשת תחומי החיים שנבחנו אינם ניגשים להם, וכי בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות, ובאופן עקבי לאורך כל המדדים, הם חשים כי שירותים אלה אינם מותאמים לצרכיהם. הפערים הגדולים ביותר בתפיסת הנגישות בין אנשים עם וללא מוגבלות נמצאו בתחום התעסוקה ובתחום נגישות שירותי הבריאות.

¹⁶ רובם המכריע מערים שונות מאלה שנבדקו בסקר הנגישות העירוני.

¹⁷ ההנגשה הקוגניטיבית של השאלון באה לידי ביטוי במספר רבדים: (1) שינוי מבנה של מספר שאלות, שינוי מיקום השאלה ברצף השאלון, או הוספת מידע או הסבר על ההליך על מנת להביא לתחושה של ביטחון בעת מילוי השאלון; (2) הנגשה ברמה הלשונית – השאלות נכתבו בשפה פשוטה, כלומר בשפה יומיומית שכיחה ללא שימוש במושגים מקצועיים. מעבר לכך, במקומות בהן היה צורך בידע מוקדם לצורך מענה על שאלה, תוּר ידע זה כך שלאדם עם מוגבלות קוגניטיבית יהיו מלוא הכלים להשיב על השאלה; (3) הוספה של היבטים גרפיים בכל השאלות בהן נדרש המשתתף להביע עמדה כמותית. זאת על מנת לסייע בהמחשה וייצוג חזותי לאנשים אשר מתקשים בתפיסת הכמות. ¹⁸ על מנת לבצע השוואה בין שתי הקבוצות באופן שיאפשר להסיק כי המוגבלות עצמה היא שהביאה לשינוי בתפיסות, יש צורך שאוכלוסיית האנשים עם המוגבלות והאנשים ללא מוגבלות שענו על הסקר תהיינה דומות עד כמה שאפשר בהרביית ההיבטים מלבד המוגבלות. מבחינה שערכנו עלה כי מבחינת חתך הגילאים וההשכלה לא היה הבדל משמעותי בין הקבוצות. עם זאת, מבחינת מינם של העונים, אחוז הנשים בקרב האנשים ללא המוגבלות היה גבוה יותר מאשר בקבוצת האנשים עם המוגבלות וכן רמת ההכנסה הייתה גבוהה יותר בקרב האנשים ללא המוגבלות. למרות זאת, עריכת השוואה בין הקבוצות בוצעה תוך שליטה בארבעת המשתנים (גיל, מין, השכלה והכנסה) כדי לבחון את ההבדלים בין אנשים עם ובלי מוגבלות מעל ומעבר למשתנים הדמוגרפיים. נמצא כי ההבדלים בין האוכלוסיות נותרו ללא שינוי משמעותי גם לאחר התחשבות במשתנים הדמוגרפיים.

פרק זה מחולק לשני חלקים. ראשית, מוצגים הממצאים העיקריים עבור אנשים עם מוגבלות ברמת התפיסות לגבי הנגישות של השירותים הציבוריים השונים (תחבורה ציבורית, תעסוקה, בריאות, ושירותי רשויות מקומיות), חיי הפנאי והחברה שלהם, תפיסת הרגשות שאחרים חשים ומפגינים כלפיהם, וכן שביעות הרצון שלהם מאיכות החיים. הנתונים מוצגים בהשוואה לתפיסות של מדגם האנשים ללא מוגבלות. שנית, הנתונים מוצגים בחתכים על פי סוגי המוגבלות השונים.¹⁹ כמו המדדים הקודמים נקודת החתך להסכמה עם הפריטים השונים הינה 5 = מסכים.

תרשים 17. מדגם האנשים עם המוגבלות לפי סוג המוגבלות

תפיסות אנשים עם מוגבלות לגבי נגישות של תחומי החיים השונים

1. חיי הפנאי והחברה:

באופן כללי, נמצא הבדל משמעותי בין המדדים המשוקללים לגבי חיי הפנאי וחברה של אנשים עם מוגבלות לאנשים ללא מוגבלות, כאשר הראשונים נמצאו כפחות מרוצים מחיי החברה והפנאי שלהם. כ-40% מהאנשים עם מוגבלות דיווחו על קשיים רבים יותר ביצירת קשרים חברתיים וכ-42% בניהול חיי פנאי (בהשוואה לכ-24% ו-23% אנשים ללא מוגבלות בהתאמה). הם דיווחו כי מקומות הבילוי והפנאי אינם נגישים ומותאמים לצרכיהם, בהשוואה לאוכלוסיית האנשים ללא מוגבלות, כי הם נמנעים מללכת להופעות ולהצגות בשל העדר הנגישות וכי הם נאלצים לוותר על מפגשים חברתיים כיוון שאלה נערכים במקומות בלוי בלתי נגישים. ממצאים אלה מעידים על האופן שבו הסביבה והתנאים החברתיים מביאים להדרה של אנשים עם מוגבלות מחיי הפנאי ומפעילויות תרבותיות. ממצאים אלה עולים בקנה אחד עם המודל החברתי למוגבלות אשר פותח לראשונה על

¹⁹ במסגרת הסקר התבקשו נשאלים להזדהות כאנשים עם מוגבלות. במסגרת המדגם ענו על השאלון 145 אנשים עם מוגבלות פיזית, 71 אנשים עם מוגבלות ראייה, 64 אנשים עם מוגבלות נפשית, 46 אנשים עם מוגבלות שמיעה, 27 אנשים עם מוגבלות שכלית/קוגניטיבית, 8 אנשים על הספקטרום האוטיסטי, 87 אנשים הזדהו כחיים עם יותר ממוגבלות אחת מהרשימה, ו-25 אשר הזדהו עם מוגבלות "אחרת".

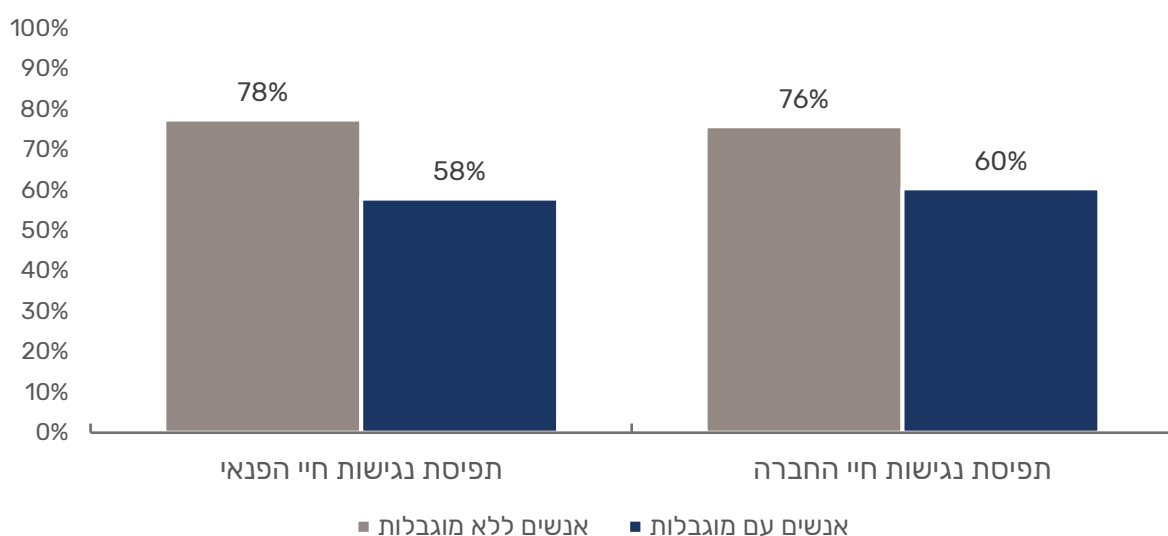
ידי התנועה לזכויות אנשים עם מוגבלות בשנות ה-70 של המאה הקודמת בבריטניה ופותח בהמשך על ידי אקדמאים רבים.²⁰ מודל זה גורס כי התנאים החברתיים והסביבה הפיזית מְבַנִים הלכה למעשה את המוגבלות עבור אנשים עם לקויות ויוצרים תנאי בידוד והדרה כלפי אוכלוסייה זו המונעים מהם השתתפות בתחומי החיים השונים. אנשים עם מוגבלות גם דיווחו כי הם חשים כי אחרים אינם מעוניינים להיפגש עמם כיוון שמפגש שכזה דורש יותר מדי הכנה מראש, וזאת ככל הנראה כפועל יוצא של הסביבה המדירה והקושי במציאת מקום מפגש נגיש. בהשוואה לאנשים עם מוגבלות, הרבה פחות אנשים עם מוגבלות דיווחו כי הם מצליחים לנהל חיי חברה מספקים או כי הם חשים כי אנשים רוצים להיות בחברתם.

ממצאים אלה מדאיגים במיוחד כיוון שהסקר מצא את הקשר המתאמי הגבוה ביותר בין חיי פנאי וחברה ושביעות רצון מאיכות החיים. כך שלאותו ריחוק חברתי שנכפה על אנשים עם מוגבלות בשל הסביבה הבלתי נגישה והדחייה החברתית אותה הם חשים יש קשר שלילי משמעותי לשביעות הרצון מהחיים של אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות.

תרשים 18. תפיסת נגישות חיי הפנאי והחברה (משוקלל)

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?

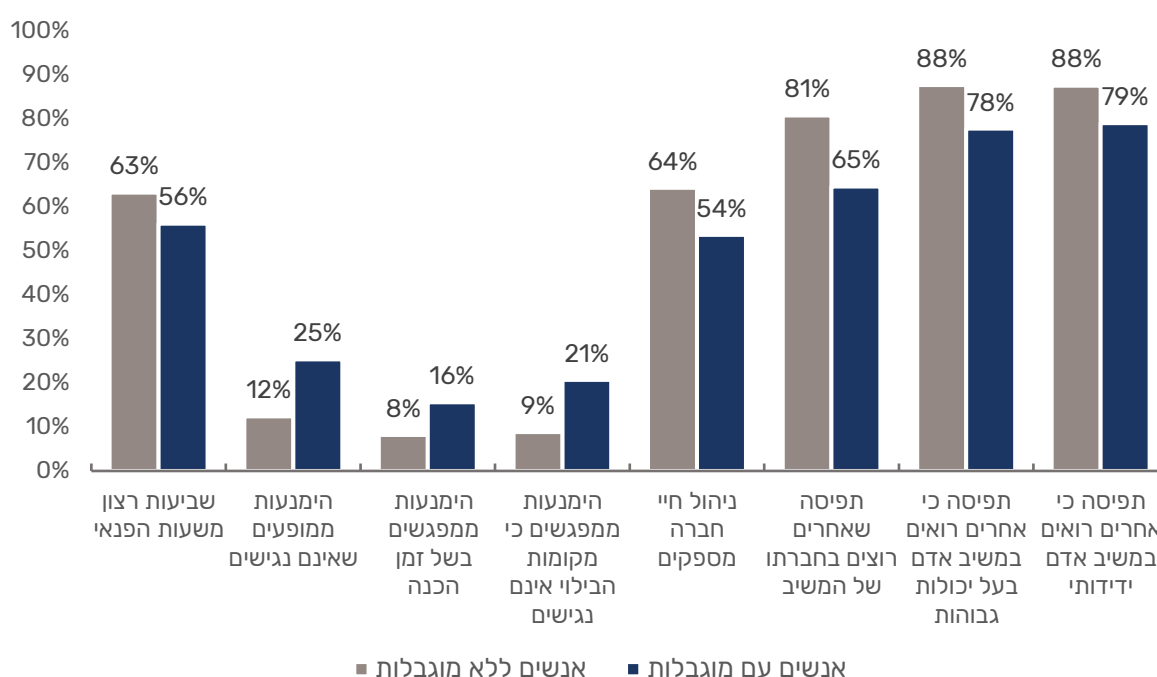
- תפיסת נגישות חיי הפנאי מורכבת מאיחוד של הפריטים: "אני מרוצה משעות הפנאי שלי; אני נמנע מללכת להופעות ולהצגות כיוון שהם אינם נגישים עבורי; אנשים אחרים לא רוצים להיפגש איתי כיוון שמפגש כזה דורש יותר מדי הכנה מראש; אני נאלץ לוותר על מפגשים חברתיים בגלל שמקומות הבילוי אינם נגישים לי"
 - תפיסת נגישות חיי החברה מורכבת מאיחוד של הפריטים: אני מצליח לנהל חיי חברה מספקים; אנשים רוצים להיות בחברתי; כאשר אנשים פוגשים אותי הם רואים בי אדם בעל יכולות גבוהות; כאשר אנשים פוגשים אותי הם רואים בי אדם ידידותי"
- (% מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

²⁰ טום שייקספיר, "המודל החברתי של המוגבלות" לימודי מוגבלות: מקראה 91, 94-91 (שגית מור, בטע זיו, ארליון קנטור, אדזה איכנגרין וניסים מזרחי עורכים, 2016).

תרשים 19. תפיסת נגישות חיי הפנאי והחברה

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני מרוצה משעות הפנאי שלי; אני נמנע מללכת להופעות ולהצגות כיוון שהם אינם נגישים עבורי; אנשים אחרים לא רוצים להיפגש איתי כיוון שמפגש כזה דורש יותר מדי הכנה מראש; אני נאלץ לוותר על מפגשים חברתיים בגלל שמקומות הבילוי אינם נגישים לי; אני מצליח לנהל חיי חברה מספקים; אנשים רוצים להיות בחברתי; כאשר אנשים פוגשים אותי הם רואים בי אדם בעל יכולות גבוהות; כאשר אנשים פוגשים אותי הם רואים בי אדם ידידותי" (מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

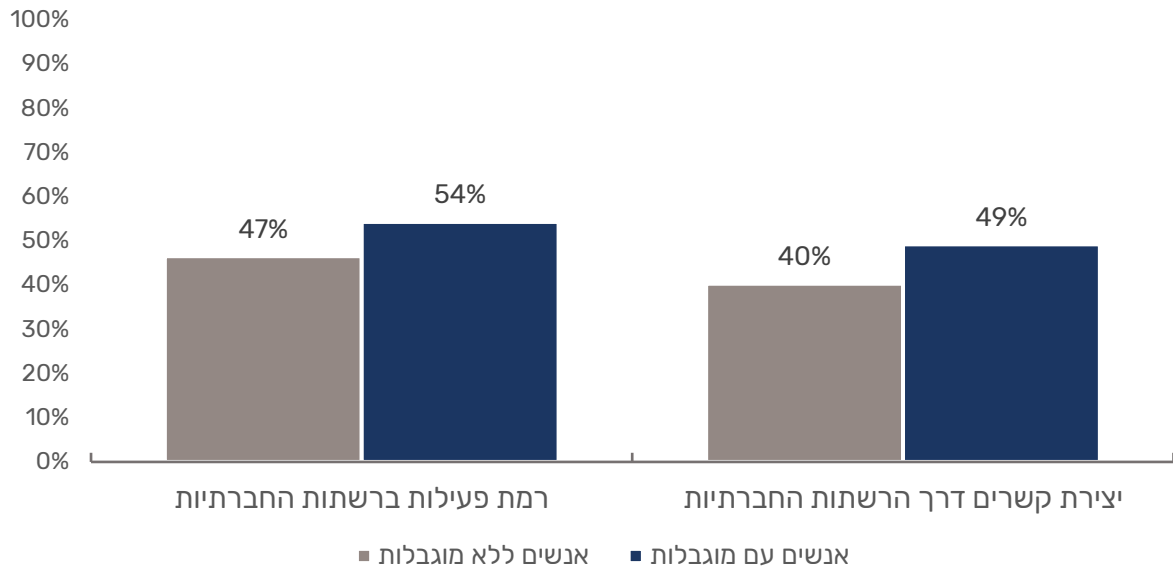

ניתן לשער כי התנאים הסביבתיים הבלתי נגישים מביאים לכך שאנשים עם מוגבלות דיווחו על יותר פעילות ברשתות החברתיות המקוונות ועל יצירת קשרים בדרך זו. מגמה זו עולה בקנה אחד עם מחקרים אחרים המעידים על האופן בו אנשים עם מוגבלות עושים שימוש נרחב במדיה החברתית ליצירת קשרים חברתיים ומקצועיים וכן לקידום מטרות חברתיות.²¹

²¹ Baker, Paul M.A., John C. Bricout, Nathan W. Moon, Barry Coughlan, Jessica Pater (2013) "Communities of participation: A comparison of disability and aging identified groups on Facebook and LinkedIn," 30 *Telematics and Informatics* 22-34; Shpigelman, Carmit Noa, & Gill, Carol J. (2014). How adults with intellectual disabilities use Facebook? *Disability & Society*, 29(10), 1601-1616.

תרשים 20. שימוש ברשתות החברתיות

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני פעיל ברשתות החברתיות; אנשים יוצרים איתי קשר ברשתות החברתיות"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

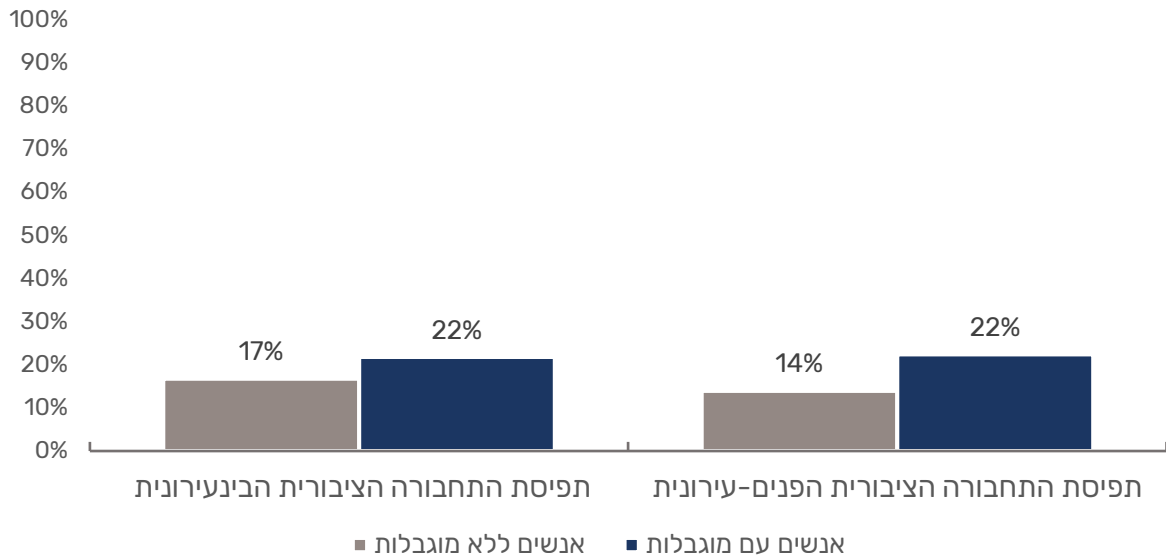

2. שימוש בתחבורה ציבורית

האפשרות ליצור חיי פנאי וחברה עוברת בחלקה דרך נגישות תחבורתית. הסקר אכן מצא קשר מתאמי חיובי בין שימוש בתחבורה ציבורית וחיי פנאי וחברה (כך שככל שאדם מרוצה יותר מנגישות התחבורה הציבורית, כך הוא מרוצה יותר מחיי הפנאי והחברה שלו). על כן בחינת התפיסות לגבי אפשרות השימוש בתחבורה ציבורית בקרב אנשים עם מוגבלות הנן קריטיות להשתלבות בחברה. רוב האנשים עם המוגבלות משתמשים בתחבורה ציבורית (כ-78%). עם זאת, בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות, הם חשים כי התחבורה הציבורית הבינעירונית, כמו גם הפנים-עירונית, אינן נגישות לצרכיהם. יצוין כי ההבדל בתחושה בין שתי האוכלוסיות לגבי היעדר הנגישות של התחבורה הפנים-עירונית היתה משמעותית יותר ועמדה על פער משמעותי של 8% בין האוכלוסיות. ממצאים אלה עשויים, כאמור, להתקשר לקושי ביצירת יחסים חברתיים וחיי פנאי מלאים עבור אוכלוסייה זו ולתרום לבידודם.

תרשים 21. תפיסת נגישות התחבורה הציבורית

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני לא משתמש בתחבורה ציבורית כדי להגיע לערים אחרות, בגלל שהתחבורה אינה נגישה לי; אני לא משתמש בתחבורה ציבורית כדי לנסוע בתוך העיר, בגלל שהתחבורה אינה נגישה לי" (מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלתי מוגבלות)

3. תעסוקה

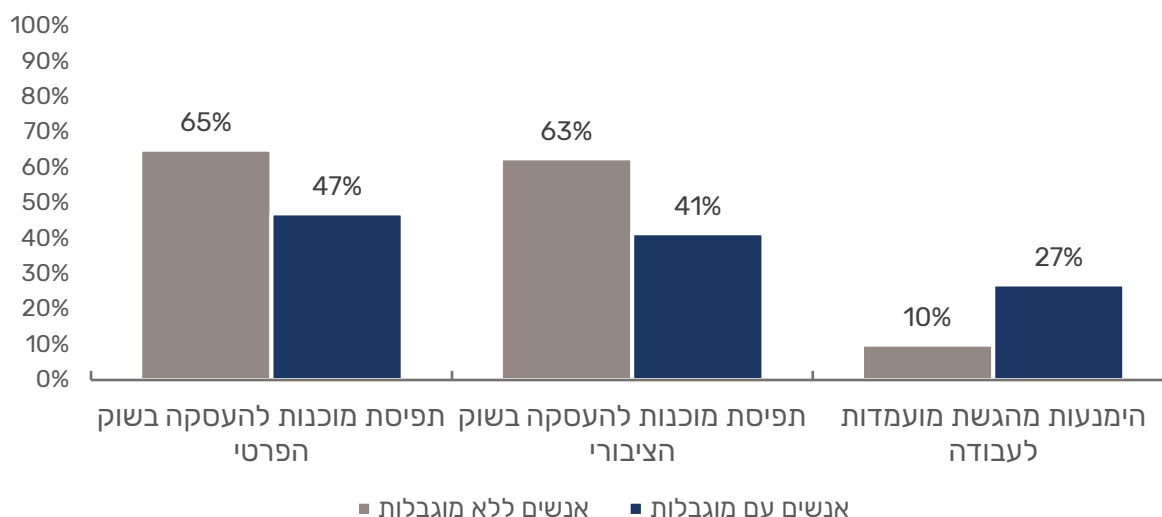
השתלבות בתעסוקה נתפסת בעיני רבים ככרטיס הכניסה להיטמעות בחברה. על כן, מדיניות וחקיקה נרחבות עוסקות בשילוב והשתלבות של אנשים עם מוגבלות בשוק התעסוקה. חרף זאת, קיימים פערים ניכרים בשיעור התעסוקה של אנשים עם מוגבלות בישראל. מחקרים קודמים מצאו ששיעור המועסקים בקרב אנשים עם מוגבלות בגיל העבודה עומד על כ-60%, לעומת כ-79% בקרב אנשים ללא מוגבלות. כמו כן, ממוצע שכר העבודה בקרב עובדים עם מוגבלות נמוך בכ-1,200 ש"ח מממוצע שכרם של עובדים ללא מוגבלות. בנוסף לכך, ניכרת השתלבות של הראשונים במשרות שאינן הולמות רמת השכלה או את כישוריהם של העובדים.²² ממצאי הסקר נמצאים בהלימה עם הנתונים הרשמיים שכן הם מוצאים הבדל של כמעט 16% במספר אלה שדיווחו כי הם מועסקים כרגע לטובת האנשים ללא המוגבלות. חשוב לציין כי מבחינת גודל הפער בתפיסות בין אנשים עם מוגבלות לאלה ללא מוגבלות, הפער בתפיסות לגבי התעסוקה הינו הגדול ביותר מבין תחומי החיים שנבדקו בסקר.

²² נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, "נתונים אודות אנשים עם מוגבלות בישראל" (2019), https://www.gov.il/he/departments/news/statistics_pwd_dec18

בקרב אנשים עם מוגבלות שהשתתפו בסקר רק 47% היו אופטימיים לגבי הפתיחות של מעסיקים בשוק הפרטי להעסיק אותם, ופחות (41%) בשוק הציבורי (בהשוואה ל 65% ו 63% בקרב אנשים ללא מוגבלות בהתאמה). כמו כן, יותר אנשים עם מוגבלות נמנעים מהגשת מועמדות למקום העבודה (כ-27% מאנשים עם מוגבלות דיווחו כי הם נמנעים מהגשת מועמדות לעבודה בהשוואה לכ-10% אנשים ללא מוגבלות). בנוסף לכך, יותר אנשים עם מוגבלות דיווחו כי הם חווים אפלייה במקום העבודה שלהם (20%) בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות (8%).

תרשים 22. תפיסות לגבי מוכנות של מקומות עבודה להעסיקם

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? מעסיקים בשוק הפרטי פתוחים להעסיק אותי; מעסיקים במגזר הציבורי פתוחים להעסיק אותי; אני נמנע מהגשת מועמדות לעבודה" (מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

בצד האפלייה הישירה של אנשים עם מוגבלות, קיימים גורמים וחסמים נוספים התורמים לאי השוויון בתעסוקה. מחקרים קודמים עמדו על כך שדרישות התפקיד, סביבת העבודה הפיזית ונוהלי העבודה, אשר נדמים כנתונים ניטרליים ומובנים מאליהם, מעוצבים ומוגדרים מבלי להביא בחשבון את צורכיהם של אנשים עם מוגבלות.²³ על כן בסקר זה בחרנו לבחון את תפיסותיהם של אנשים עם מוגבלות אשר דיווחו כי הם עובדים בעת מילוי הסקר, את מקום העבודה שלהם.²⁴ אנשים עם מוגבלות הסכימו פחות עם היגדים לפיהם הממונים עליהם ועמיתיהם לעבודה מעריכים אותם (72% ו - 77% בהתאמה) ועם התחושה כי מקום העבודה מעניק להם את ההתאמות הנדרשות להם

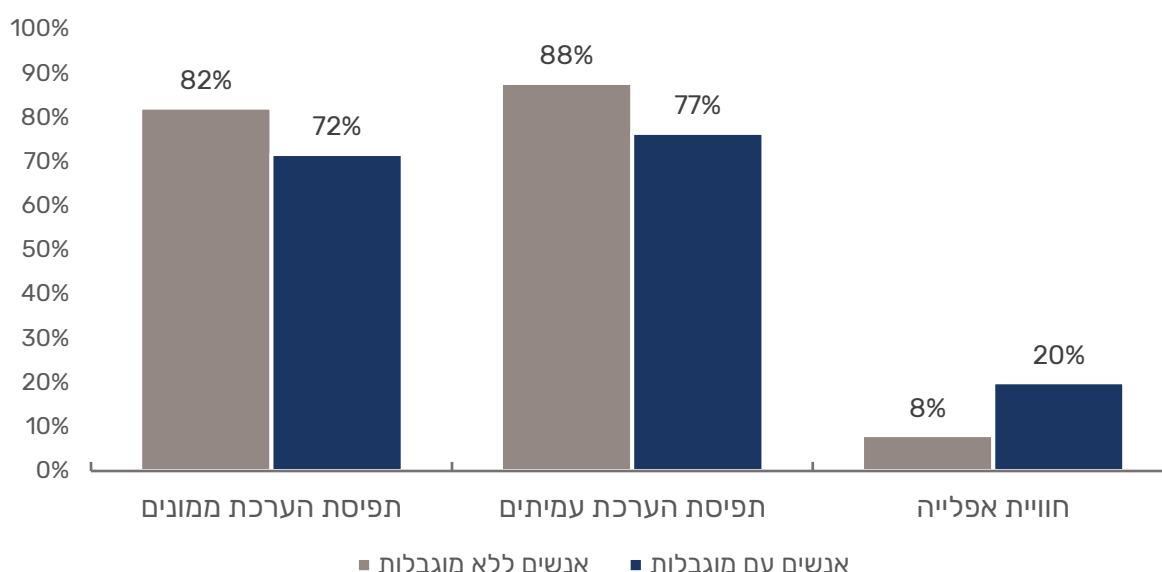
²³ שגית מור, "שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלויות בתעסוקה - מתיקון הפרט לתיקון החברה" עיוני משפט ל"ה 97, 100 (2012).

²⁴ 62% מהאנשים עם המוגבלות שהשתתפו בסקר היו מועסקים. מתוכם 44% עבדו במגזר הציבורי, 50% עבדו במגזר הציבורי, 4% עבדו במפעל מוגן ו-2% עבדו בעבודה אחרת.

(59%), בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות (82%, 88%, 76% בהתאמה). עם זאת לא היה הבדל משמעותי במידת ההסכמה עם ההיגד "עמיתי לעבודה מקיימים איתי קשרים חברתיים מחוץ לשעות העבודה".

תרשים 23. תפיסות לגבי מקום העבודה

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני מרגיש שהממונים עליי במקום העבודה מעריכים אותי; אני מרגיש שהעמיתים שלי בעבודה מעריכים אותי; אני חווה אפלייה במקום העבודה שלי" (מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

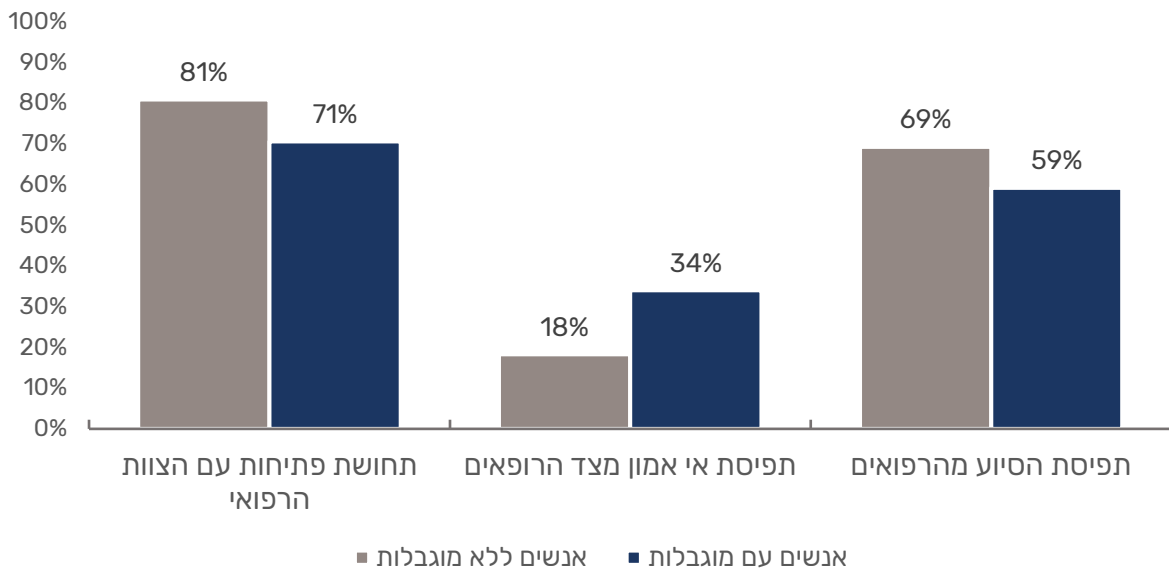
4. שירותי בריאות

חרף העובדה כי הסביבה הפיזית והיעדר הנגישות תורמים להבניית המוגבלות (בהתאם למודל החברתי שתואר לעיל), בשל הלקויות שלהם, אנשים עם מוגבלות עדיין נזקקים לשירותי הרפואה באופן תכוף יותר מאנשים ללא מוגבלות. הצורך בשירותי הרפואה נובע הן מטיפול בלקויות ובתופעות הנלוות אליהן והן בקבלת אישורים הנחוצים לקבלת זכויות והתאמות לפי החוק.²⁵ על פי הסקר, היחסים בין אנשים עם מוגבלות ונותני השירותים הרפואיים (הרופאים והאחיות) מאופיינים בפחות אמון בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות. אנשים עם מוגבלות גרסו כי הם פחות יכולים לדבר בפתיחות עם הצוות הרפואי שמטפל בהם, כי הרופאים פחות נוטים להאמין להם כאשר הם מתארים כאבים וכי הם פחות מאמינים שהרופאים מנסים ככל יכולתם לסייע להם להתמודד עם הבעיות הרפואיות אותן הם חווים.

²⁵ Shakespeare, Tom (2012) Still a Health Issue. *Disability & Health Journal* 5:129-31.

תרשים 24. תפיסות לגבי שירותי בריאות

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני יכול לדבר בפתיחות עם הצוות הרפואי שמטפל בי (כגון רופאים ואחות); אני מרגיש שרופאים אינם מאמינים לי כאשר אני מתאר כאבים; אני חש שהרופאים מנסים ככל יכולתם לסייע לי להתמודד עם הבעיות הבריאותיות שלי" (% מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלתי מוגבלות)

למרות הצורך להגיע לטיפולים רפואיים באופן תכוף יותר, פי שניים יותר מהאנשים עם המוגבלות הסכימו עם האמרה לפיה הם נמנעים מביקור רופא כיוון שהמרפאה אינה נגישה להם מאשר אנשים ללא מוגבלות (15% לעומת 7% בהתאמה). גודל הפער בין התפיסות של אנשים עם מוגבלות לאלה ללא מוגבלות בתחום הבריאות, היה השני בגודלו מבין תחומי החיים שנבדקו בסקר (אחרי הפער בתפיסות לגבי תעסוקה שפורטו לעיל).

הממצאים מציגים אפוא יחסים מורכבים בין הממסד הרפואי לאוכלוסיית האנשים עם המוגבלות, ומתכתבים עם מחקרים שהראו כי לאורך ההיסטוריה היה הממסד הרפואי בין הגורמים האחראיים להחרגה ויצירת הסטיגמה סביב המוגבלות, ובכך יצרו מידה של חשדנות וניכור בין הקבוצות.²⁶ זאת למרות יחסי גומלין ותלות הדדית בין הצדדים: הצורך הברור של האחרונים בשירותי הרפואה במידה רבה יותר מאשר אנשים ללא מוגבלות וכן הצורך של הממסד הרפואי באנשים עם מוגבלות לצורך הבנה מעמיקה יותר של נכויות ומוגבלות באמצעות מחקר משתף.

²⁶ סאלי פרנץ וג'ון סוויין, "היחסים בין אנשים עם מוגבלויות ובין אנשי מקצועות הבריאות והרווחה" לימודי מוגבלות: מקראה 453-56, 447 (שגית מור, נטע זיו, ארלין קנטור, אדוה איכנגרין וניסים מזרחי עורכים, 2016).

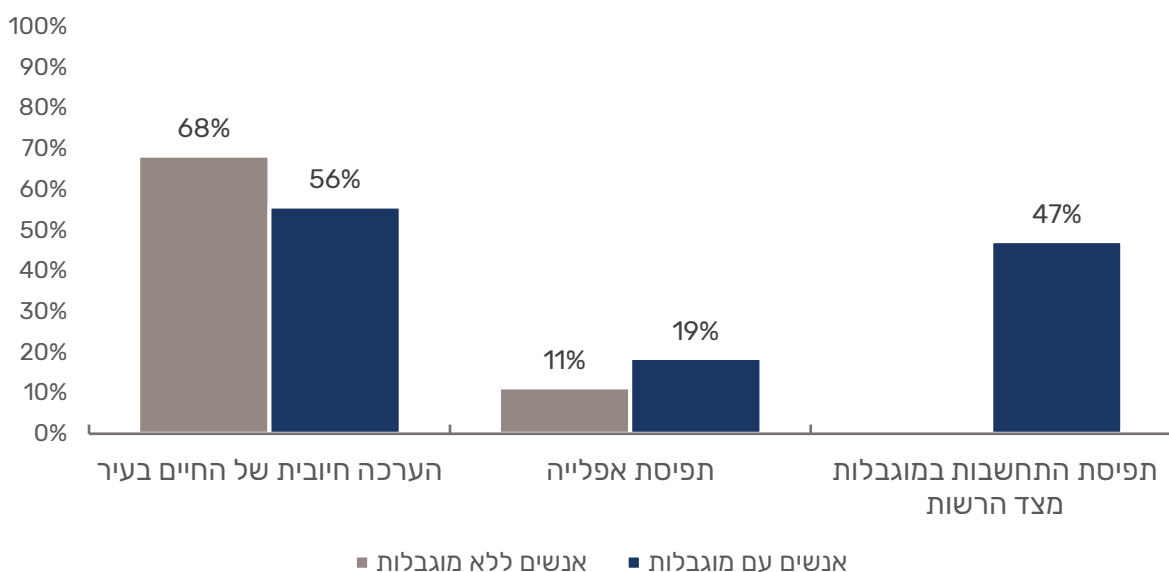
5. שירותים עירוניים

אנשים עם מוגבלות נמצאו כפחות מרוצים מהאינטראקציה שלהם עם הרשות המקומית בה הם מתגוררים, בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות. הם פחות הסכימו עם אמרה לפיה אירועים ציבוריים (טקסים, מופעים, חגיגות וכו') תוכננו באופן שאפשר להם להשתתף בהם, וכי בניין העירייה נגיש לצרכיהם. כ-19% מן האנשים עם המוגבלות טענו כי הם חווים אפלייה בשירותים העירוניים ולמעלה ממחציתם (53%) אינם חשים שהרשות המקומית מתחשבת בצרכים הנובעים מהמוגבלות שלהם. כאשר אנשים עם מוגבלות נשאלו באופן ספציפי ונפרד על הנושא, 44% מהם לא הסכימו עם הפריט "טוב לי לחיות בעיר שלי כי היא מתחשבת בצרכיי". מדובר אפוא בממצא חשוב, שכן פריט זה נמצא בקשר חיובי גבוה עם שביעות רצון מאיכות החיים (כלומר שככל שאדם חש שטוב לו לחיות בעיר שמתחשבת בצרכיו, כך שביעות הרצון שלו גבוהה יותר).

למרות כל זאת, מעניין לראות כי לא היה הבדל משמעותי בין תחושת השייכות לקהילה ביישוב של אנשים עם וללא מוגבלות. ייתכן כי הסיבה לכך היא שתחושת השייכות לקהילה היא מושג מורכב יותר, הכולל בתוכו מספר רב של גורמים מלבד השירותים הרשמיים המעניקה הרשות המקומית, בהם ניכרת תחושת אפלייה והדרה בקרב אנשים עם מוגבלות.

תרשים 25. תפיסת נגישות שירותים עירוניים

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? טוב לי לחיות בעיר שלי כי היא מתחשבת בצרכיי; אני חווה אפלייה בשירותים עירוניים; אני חש שהרשות המקומית מתחשבת בצרכים הנובעים מהמוגבלות שלי (רק אנשים עם מוגבלות נשאלו שאלה זו)"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

הבדלים בתפיסות בין אנשים עם מוגבלויות שונות

1. אנשים עם מוגבלות כקבוצת מיעוט הטרוגנית

המונח "אדם עם מוגבלות" מוגדר בחוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 כ"אדם עם לקות פיזית, נפשית או שכלית לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בשלה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים." הגדרה רחבה זו שאולה מהחוק האמריקאי, ה-American with Disabilities Act, והיא נובעת מאג'נדה של התנועות החברתיות לקידום זכויות לאנשים עם מוגבלות שהתפתחו בבריטניה ובארצות הברית בשלהי שנות ה-60 של המאה הקודמת. ההכרה במוגבלות כמונח גמיש הכולל בתוכו לקויות מגוונות נלקחה בחשבון בעת כתיבת השאלון ועריכת הסקר. ההתנהלות במרחב והאינטראקציה החברתית של אדם המתנייד בכסא גלגלים היא שונה מזו של אדם עם מחלה כרונית או מוגבלות קוגניטיבית, חרף סוגיות משותפות הנוגעות לסטיגמה ולהיסטוריה של אפלייה והדרה. כיוון שישנה חשיבות להבין את האופן שבו אנשים עם מוגבלויות שונות חווים את תחומי החיים, חלק זה מציג את ההבדלים שנמצאו בתוך הקבוצה ההטרוגנית של אנשים עם מוגבלות לגבי מספר תחומי חיים וסוגיות שנבחנו בשאלון לרבות תפיסות הנוגעות לשביעות רצון מאיכות החיים ולדרך בה אנשים עם מוגבלות חשים כי אחרים תופסים אותם ומרגישים כלפיהם.

2. תעסוקה

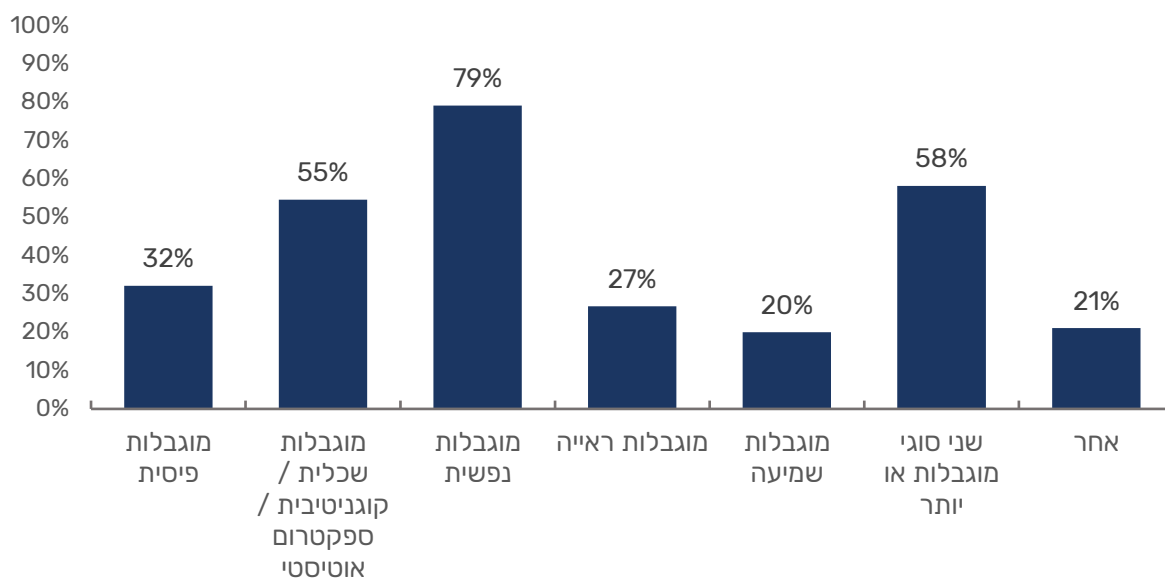
42% מקרב האנשים עם מוגבלות שהשיבו לסקר דיווחו כי הם מנסים להסתיר את המוגבלות שלהם במקום העבודה כדי שלא יתייחסו אליהם באופן שלילי. בהשוואה בין סוגי המוגבלויות, רובם המכריע של האנשים עם מוגבלות נפשית (79%; 34 מתוך 43) דיווחו כי הם מנסים להסתיר את המוגבלות שלהם במקום העבודה כדי שלא יתייחסו אליהם באופן שלילי. סביר להניח כי הדבר נובע מהסטיגמה המורכבת והמשמעותית הנלווית למוגבלות נפשית ושנושאת אופי מעט שונה ביחס למוגבלויות אחרות. בנוסף לכך, 47% (14 מתוך 30) המועסקים עם מוגבלות השמיעה, 42% מהמועסקים עם מוגבלות נפשית (18 מתוך 43), ו-39% מהמועסקים עם מוגבלות ראייה חשים כי מקום העבודה אינו מעניק להם את ההתאמות הנדרשות להם. 34% (12 מתוך 35) מהאנשים עם מוגבלות שכלית/קוגניטיבית/הספקטרום האוטיסטי²⁷, 30% (43 מתוך 145) מהאנשים עם

²⁷ כיוון שמספר קטן מאוד של אנשים על הספקטרום האוטיסטי השתתף במחקר, כללנו את המשתתפים באותה הקבוצה עם אנשים עם מוגבלות שכלית/קוגניטיבית וזאת למרות ההבנה כי מדובר במוגבלויות שונות. במחקרים הבאים נפעל לגיוס משתתפים נוספים על הספקטרום האוטיסטי, על מנת שנוכל לייצגם באופן מיטבי.

מוגבלות פיזית, ו-28% (18 מתוך 64) מהאנשים עם מוגבלות נפשית (המועסקים ושאינם מועסקים) טענו כי הם נמנעים מהגשת מועמדות לעבודה.

תרשים 26. הסתרת מוגבלות במקום העבודה

"באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים? אני מנסה להסתיר את המוגבלות שלי במקום העבודה כדי שלא יתייחסו אליי באופן שלילי"
(% מסכימים, אנשים עם מוגבלות, לפי סוג מוגבלות)

3. שירותי בריאות

כפי שציינו לעיל, הסקר מסייע לשפוך אור על היחסים שבין אנשים עם מוגבלות והמסד הרפואי. מעניין לציין כי 44% מהאנשים עם המוגבלות הנפשית (28 מתוך 64) דיווחו כי הם אינם יכולים לדבר בחופשיות עם הרופאים והאחיות שמטפלים בהם. בנוסף, כמעט מחצית, 47%, מהאנשים עם המוגבלות הנפשית אינם חשים כי הרופאים עושים כמיטב יכולתם לסייע להם להתמודד עם מצבם הרפואי. יצוין כי אחוז דומה של משיבים עם מוגבלויות שונות (פיזית, נפשית, ראייה, שמיעה ומוגבלות "אחרת") השיב בחיוב מבחינת הפריט שנגע לתחושה כי רופאים אינם מאמינים לאדם עם המוגבלות כאשר הוא מתאר כאבים.²⁸ נראה כי מדובר בסוגיה שהיא "חוצת מוגבלויות".

²⁸ כך 31% מהמשיבים עם המוגבלות הפיזית (45 מתוך 145), 36% מהמשיבים עם המוגבלות הנפשית (23 מתוך 64), 28% מהמשיבים עם מוגבלות הראייה (20 מתוך 71), 30% מהמשיבים עם מוגבלות השמיעה (14 מתוך 64) ו-32% מהמשיבים עם מוגבלות "אחרת" (8 מתוך 25), הסכימו על האמרה. במידה ומחברים את האנשים עם המוגבלות השכלית/קוגניטיבית (27) ואת 8 המשיבים על הספקטרום האוטיסטי, ניתן למצוא אחוז דומה 31% (11 מתוך 35) של משיבים בחיוב על הפריט.

4. שימוש בתחבורה הציבורית

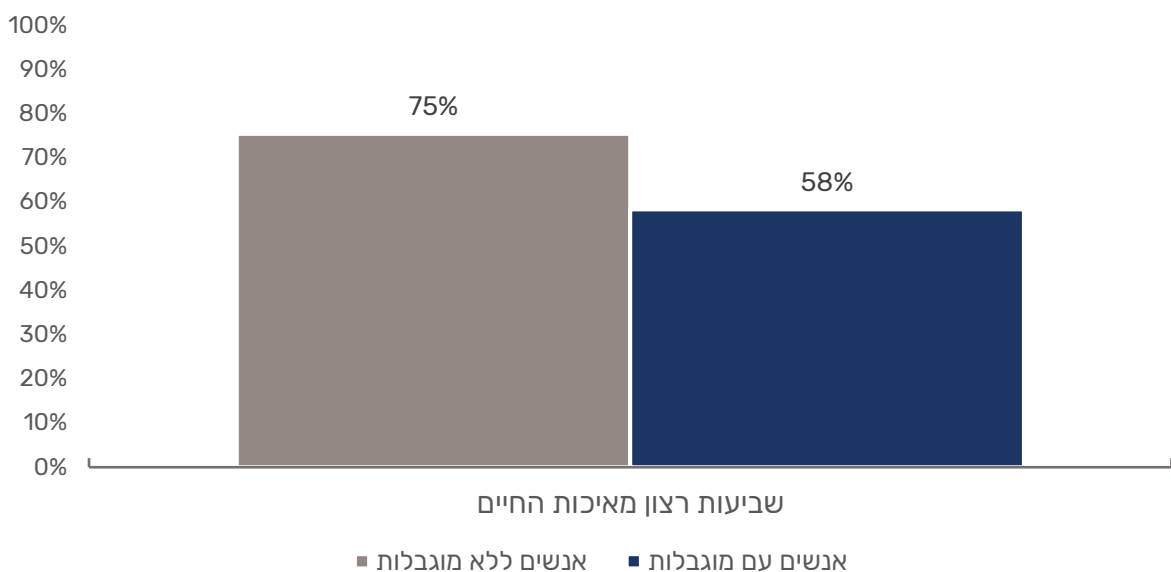
למרות שמקובל לחשוב כי היעדר נגישות וקשיי שימוש בתחבורה ציבורית הם נושאים הנוגעים בעיקר לאנשים עם מוגבלות פיזית או חושית, הרי שהסקר הראה שהאחוז הגבוה ביותר מבין סוגי המוגבלות שדיווח על קשיים אלה מגיע דווקא מאוכלוסיית האנשים עם המוגבלות השכלית/קוגניטיבית. 58% מאותה אוכלוסייה (15 מתוך 27) דיווחו כי התחבורה הציבורית אינה נגישה להם בעוד ש-47% מהאנשים עם מוגבלויות פיזיות (47 מתוך 145) דיווחו גם כן על היעדר הנגישות של תחום זה עבורם.

5. שביעות רצון מאיכות החיים

מלבד אנשים עם מוגבלות נפשית אשר רק 39% (25 מתוך 64) מהם דיווחו על שביעות רצון גבוהה, למעלה ממחצית האנשים עם המוגבלויות האחרות דיווחו על שביעות רצון גבוהה מאיכות החיים. כך למשל, 72% מהאנשים עם מוגבלות השמיעה (33 מתוך 46), 68% (44 מתוך 71) מהאנשים עם מוגבלות הראייה, ו-63% מהאנשים עם המוגבלות הפיזית (92 מתוך 145) דיווחו על שביעות רצון גבוהה מאיכות החיים. עם זאת, בהשוואה בין אוכלוסיית האנשים עם המוגבלות בכללותה לאנשים ללא מוגבלות, ישנו פער של 17% לטובת האנשים ללא המוגבלות מבחינת שביעות הרצון מאיכות החיים אותה הם חשים.

תרשים 27. שביעות רצון מאיכות החיים

באיזו מידה אתה מסכים עם ההיגדים הבאים?
שביעות רצון מאיכות החיים מורכבת מאיחוד של שני הפריטים: "אני מרוצה מהחיים שלי"; מצבי בחיים הוא מצוין"
(% מסכימים, כלל המדגם, לפי אנשים עם/בלי מוגבלות)

תפיסת הרגשות שאחרים חשים ומפגינים כלפי אנשים עם מוגבלות

בחינת הרגשות כלפי אנשים עם מוגבלות נעשתה במטרה לאפשר הצצה לפער תפיסתי-רגשי. אנשים ללא מוגבלות ואנשים עם מוגבלות נשאלו את אותה השאלה: אילו רגשות אנשים אחרים חשים כלפיכם? נמצא כי אנשים עם מוגבלות חשים כי אחרים מרגישים כלפיהם אמפתיה, גועל, עזב, הערצה, רחמים ומבוכה בהבדל משמעותי מאשר אנשים ללא מוגבלות.

באופן כללי, 51% מהאנשים עם המוגבלות דיווחו כי לדעתם אחרים חשים הערצה כלפיהם. הנושא עלה ביתר שאת אצל 62% (44 מתוך 71) מהאנשים עם מוגבלות הראייה, ו-54% מהאנשים עם המוגבלות הפיזית (78 מתוך 145) אשר דיווחו על כך. זאת לעומת, 43% מהציבור ללא מוגבלות דיווח כי הוא חש הערצה של אחרים כלפיו. ממצא זה מתכתב עם מחקר המראה את יחס החברה כלפי אנשים עם מוגבלות כהרואיים ומעוררי הערצה בחיי היומיום, גם כאשר אין הם משיגים הישג מיוחד במינו. הבעיה החברתית בתופעה זו של הערצת אנשים עם מוגבלות נעוצה בהקפצת, פטרנליזם (יחס מתנשא), ואינפנטליזציה שלהם עבור ציבור האנשים ללא המוגבלות המחפש דמויות לספוג מהם השראה.²⁹

באופן כללי, 31% מהאנשים עם מוגבלות דיווחו כי אחרים חשים כלפיהם מבוכה. כך, 32% מהאנשים עם המוגבלות הפיזית (46 מתוך 145), 28% מהאנשים עם מוגבלות השמיעה (13 מתוך 46), ו-28% מהאנשים עם מוגבלות נפשית (18 מתוך 64) דיווחו כי אחרים חשים כלפיהם מבוכה. עם זאת רק 9% מציבור האנשים ללא מוגבלות דיווח כי אחרים חשים כלפיו רגש זה. רגש המבוכה הינו, כאמור, בגדר חסם רגשי ליצירת קשרים עם אנשים עם מוגבלות. בהקשר לרגשות אלה של הערצה או מבוכה, כדאי להיזכר בקמפיין ציבורי של נציבות שוויון הזכויות לאנשים עם מוגבלות משנת 2018 שקרא לאוכלוסייה ללא מוגבלות "פשוט להתנהג רגיל" בעת מפגש עם אדם עם מוגבלות במטרה ליצור קשרים משמעותיים בין חברי שתי הקבוצות.³⁰

²⁹ Nario-Redmond, Michelle R. (2019). *Ableism: The Causes and Consequence of Disability Prejudice*. 163, Hoboken: Wiley-Blackwell.

³⁰ נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, "פשוט להיפגש, פשוט להתחבר, פשוט להתנהג רגיל" (2018). https://www.gov.il/he/departments/guides/leisure_campaign_act_normally_2018

ממצאים משותפים לסקר הנגישות העירוני וסקר הנגישות בתחומי החיים

פרק זה עוסק במספר "מדדי מראה" שהיו משותפים הן לסקר הנגישות העירוני והן לסקר הייעודי על נגישות תחומי החיים השונים בישראל. שאלות אלה נכללו בשני הסקרים כדי לאפשר הצצה ייחודית לפער באופן שבו אנשים עם מוגבלות תופסים את החיים עם המוגבלות לבין האופן בו אנשים ללא מוגבלות חווים את חייהם.

הממצא העיקרי והמפתיע מהשוואה של "מדדי המראה", מראה כי לרוב אנשים ללא מוגבלות העריכו את מצב נגישות הסביבה והשירותים עבור אנשים עם מוגבלות כחמור יותר מאשר מה שאנשים עם מוגבלות העריכו בעצמם. פער זה בתפיסות יכול להיות מוסבר על ידי העובדה שאנשים ללא מוגבלות הרחוקים יותר מחוויית המוגבלות רואים בנגישות עניין בלתי מושג, אשר לרוב נסתר מעיניהם, וזאת בעוד אנשים עם מוגבלות למדו על בשרם כיצד להשיג את אותן ההגשות גם כאשר אין הן ברורות מאליהן.

ממצאים נוספים נוגעים לסטראוטיפים, לרגשות, ולריחוק חברתי כלפי אנשים עם מוגבלות מצד החברה הכללית כפי שהם באים לידי ביטוי בעיני אנשים עם מוגבלות לעומת הדיווחים מטעם אנשים ללא מוגבלות. השוואה זו העלתה תמונה מורכבת.

תפיסות לגבי נגישות לאנשים עם מוגבלות

ממצא מעניין נוגע לכך שאנשים ללא מוגבלות באופן כללי תפסו את מצב הנגישות לאנשים עם מוגבלות של מקומות בילוי ופנאי, תחבורה ציבורית ומקומות עבודה כגרוע יותר מאשר מה שדיווחו אנשים עם מוגבלות עצמם. כך למשל, אנשים עם מוגבלות דירגו את רמת הנגישות של מקומות הבילוי והפנאי כגבוהה יותר (ממוצע = 4.9) בהשוואה לאנשים ללא מוגבלות שסברו כי מקומות הבילוי נגישים לאנשים עם מוגבלות (ממוצע = 3.9). מגמה זו חזרה על עצמה בהקשר למקומות תעסוקה (ממוצע = 4.4 בקרב אנשים עם מוגבלות בהשוואה לדירוג ממוצע של 3.8 בקרב אנשים ללא מוגבלות), ולתחבורה ציבורית (ממוצע = 4.5 בקרב אנשים עם מוגבלות לעומת ממוצע = 4 בקרב אנשים ללא מוגבלות). בהקשר לשירותי הבריאות ולשירותים המוענקים על ידי רשויות מקומיות, לא נמצא הבדל משמעותי בהשוואה לגבי תפיסות הנגישות לאנשים עם מוגבלות בין שתי האוכלוסיות.

המגמה חזרה על עצמה גם בשאלות ספציפיות יותר. כך, אנשים ללא מוגבלות סברו כי אנשים עם מוגבלות נאלצים לוותר על מפגשים חברתיים בגלל שמקומות הבילוי בהם אלה נערכים אינם נגישים להם באופן תכוף יותר (ממוצע = 4.8), מאשר מה שדיווחו אנשים עם מוגבלות עצמם

(ממוצע = 2.8). כך גם הציבור ללא מוגבלות חשב כי אנשים עם מוגבלות מוותרים על ביקור במרפאה בגלל היעדר נגישות באופן תכוף יותר (ממוצע = 3.4), בעוד שאנשים עם מוגבלות דיווחו פחות על שכיחות תופעה זו (ממוצע = 2.3).³¹ אנשים ללא מוגבלות העריכו כי אנשים עם מוגבלות מקבלים את ההתאמות להם הם זקוקים במקום העבודה פחות (ממוצע = 3.9), ממה שדיווחו אנשים עם מוגבלות (ממוצע = 4.7). הציבור שאינו חי עם מוגבלות סבר כי אנשים עם מוגבלות חווים אפלייה במקום העבודה יותר (ממוצע = 4.4) ממה שהאנשים עם המוגבלות דיווחו על האפלייה (ממוצע = 2.6). בנוסף, אנשים ללא מוגבלות העריכו כי אנשים עם מוגבלות חווים רמת אפלייה גבוהה יותר בשירותים עירוניים (ממוצע = 4) לעומת אנשים עם מוגבלות (ממוצע = 2.6).

סטריאוטיפים, רגשות, ותפיסות לגבי מוכנות לקרבה חברתית

נמצא כי אנשים עם מוגבלות מעריכים בחסר את התפיסה הסטריאוטיפית שהחברה הכללית מחזיקה כלפיהם. בעוד שאנשים ללא מוגבלות תופסים אנשים עם מוגבלות כבעלי יכולות נמוכות (ממוצע = 4.9 בסולם 1-8), אנשים עם מוגבלות חושבים שהציבור תופס אותם כבעלי יכולות גבוהות יותר (ממוצע = 5.5 בסולם 1-8). עם זאת, לא היה הבדל משמעותי בין אנשים עם מוגבלות לאנשים ללא מוגבלות לגבי תפיסת האחרונים כידידותיים (ממוצע = 5.6 בשני המדגמים).

בהקשר לרגשות, אנשים עם מוגבלות סברו כי אחרים חשים כלפיהם פחות אמפתיה (ממוצע = 4.6), ויותר גועל (ממוצע = 2.2) מאשר מה שאנשים ללא מוגבלות מרגישים כלפיהם (ממוצע אמפתיה = 5.6; ממוצע גועל = 2). אנשים ללא מוגבלות חשים יותר רחמים ועצב כלפי אנשים עם מוגבלות (ממוצע רחמים = 4.5; ממוצע עצב = 4.8) מאשר מה שאנשים עם מוגבלות סברו שחשים כלפיהם (ממוצע רחמים = 2.8; ממוצע עצב = 2.7).

גם בהקשר של ריחוק חברתי, אנשים עם מוגבלות דיווחו על ציפייה פחותה בהקשר ליצירת קשרים חברתיים מאשר מה שאנשים ללא מוגבלות דיווחו. מידת המוכנות והרצון של אנשים ללא מוגבלות להיות חבר של אדם עם מוגבלות (ממוצע = 6.2), להיות בחברתם של אנשים עם מוגבלות (ממוצע = 6.3), להשתתף בחוג או שיעור בו משתתף אדם עם מוגבלות (ממוצע = 6.5) וליצור בקשר ברשתות החברתיות (ממוצע = 6.6) היה גבוה משמעותית ממה שהאנשים עם המוגבלות חשו כי אחרים ירצו להיות בחברתם (ממוצע = 5.1). מדובר בהבדל גדול ומשמעותי המעיד על הפער בתפיסות בין אנשים ללא מוגבלות לאנשים עם מוגבלות באשר ליחס והרצון לקרבה כלפי האחרונים.

³¹ יצוין בהקשר זה כי לא היו הבדלים משמעותיים בין סוגי המוגבלות השונים אשר דיווחו על וויתור על ביקור אצל הרופא, ייתכן והדבר נובע מהמספר הקטן יחסית, והלא שווה, של משתתפים מכל סוג מוגבלות.

פרשנות: נמצא, כאמור, שכאשר מדובר בהנגשה ברמה המערכתית, של סביבה ושירותים, אנשים ללא מוגבלות נוטים להעריך כי ישנם חסמים גדולים יותר עבור אנשים עם מוגבלות להשתלבות משמעותית, מאשר מה שמדווחת אוכלוסייה זו בעצמה. הסבר אפשרי לתופעה נוגע לתיאוריות בדבר האופן בו אנשים "מבחוץ" (ללא מוגבלות) רואים את החיים עם המוגבלות כקשים, טרגיים ובלתי מאושרים, בעוד שאנשים עם מוגבלות ייטו לראות במוגבלות שלהם כחלק בלי נפרד מחייהם (חלקם אף ייטו לראות בה מאפיין חיובי) עמו הם מסוגלים להתמודד בהצלחה בשגרה ולחיות חיים טובים.³² ראייה לכך, היא ממצאי המחקר הנוכחי שמצאו כי רוב האנשים עם מוגבלות שהשתתפו בסקר דיווחו על שביעות רצון גבוהה מאיכות חייהם.³³ במילים אחרות, בעוד שהלך הרוח הרווח בציבור נוהג לראות במוגבלות מכת גורל המבטיחה איכות חיים נמוכה, אנשים עם מוגבלות הסתגלו במשך חייהם לאתר את ההנגשות וההתאמות שאולי אינן נראות לעין במבט ראשון (בעיקר לאנשים ללא מוגבלות) ולתמרן בין מערכות שונות והיבטים מורכבים הנוגעים להנגשות והיעדר אפלייה וכך לחיות חיים מאושרים. כיוון שאותם הסדרים ואפשרויות להשיג גישה והתאמות אינם ידועים לאנשים ללא מוגבלות, סביר יהיה לחשוב כי ברמה המערכתית (הנוגעת למשל למקומות בילוי, לתחבורה ציבורית ולתעסוקה) יהיה נדמה להם כי ישנו קושי רב מאוד להתנהל בעולם. אותו הקושי נחוה באופן פחות בעיני אנשים עם מוגבלות אשר בקיאים ברזי ההנגשות והמערכות השונות ומצליחים לתמרן בהצלחה ביניהם.

למרות זאת, כאשר מדובר ברמה הבינאישית, הפער בין התפיסות של אנשים ללא מוגבלות בנוגע לפתיחות וקבלה לחיי החברה של אנשים עם מוגבלות, הקָשָׁר בו קשה הרבה יותר לתמרן בין מערכות כדי להשיג התאמות, הראה אופטימיות יתרה בהשוואה למה שאנשים עם מוגבלות מדווחים.

נראה כי למרות ההצהרות בדבר הנכונות ליצור קשרים חברתיים, בפועל עדיין ישנה עוד דרך ארוכה כדי להבטיח קיומם של קשרים כאלה בין הקבוצות ולצמצם את ההדרה של אנשים עם מוגבלות. הסבר אפשרי לכך יכול להיות נעוץ גם ברצון של המשיבים לענות באופן שמציג אותם באור חיובי יותר וכך לחוש טוב יותר לגבי עצמם. כמו כן, ייתכן שמדובר ברצייה חברתית (Social Desirability) של העונים על הסקר. המדובר בתופעה לפיה משיבים העונים לסקרים ייטו לענות

³² Elizabeth F. Emens (2012) "Framing Disability", 2012 *University of Illinois Law Review* 1383, 1389-1393; Longmore, Paul K. ((Catherine Kudlick, ed. 2015) Telethons: Spectacle, Disability, and the Business of Charity 98-99; Dunn, Dana (2015) *The Social Psychology of Disability* 202-22 Oxford: Oxford University Press.

³³ בספרות המחקרית התופעה לפיה אנשים עם מוגבלויות משמעותיות מדווחים על איכות חיים גבוהה כונתה בשם "פרדוקס המוגבלות" ("The Disability Paradox"), כינוי שיש בו כדי להעיד על תפיסה מבחוץ של החוקרים (שהיו אנשים ללא מוגבלות) לפיה חיים עם מוגבלות אינם יכולים להיות מאושרים. Albrecht GL, Devlieger PJ (1999) "The disability paradox: high quality of life against all odds" 48 *Social Science & Medicine* 977-988.

לשאלות באופן שבו הם חושבים שמצופה מהם לענות (כאשר פעמים רבות, מדובר גם בתשובות המציגות את המשיבים באור חיובי יותר). זאת בעוד התרגום להתנהגות ועמדות בפועל אינה עולה בקנה אחד עם התשובות.

לסיכום, פריטי המראה המצויים הן בסקר הנגישות והן בסקר נגישות תחומי החיים, משווים סטריאוטיפים, רגשות ותפיסות כלפי נגישות עבור אנשים עם מוגבלות בקרב הציבור הכללי ובקרב אנשים עם מוגבלות עצמם. בכל הנוגע לנגישות ברמה המערכתית, של מקומות תעסוקה, מקומות בילוי, תחבורה ציבורית וכו', אנשים ללא מוגבלות העריכו את מצב הנגישות כחמור יותר ממה שדיווחו אנשים עם מוגבלות. עם זאת, בכל הנוגע ליחסים בינאישיים, אנשים עם מוגבלות נטו להעריך בחסר את התפיסות הסטריאוטיפיות ואת רגש האמפתיה שחשים כלפיהם אנשים ללא מוגבלות. כמו כן, אנשים ללא מוגבלות דיווחו כי הם היו רוצים ליצור קשרים חברתיים עם אנשים עם מוגבלות יותר מאשר מה שאלה חווים זאת בפועל מצד הציבור.

נספח – דירוג רשויות במדדים השונים

בנספח זה מוצג דירוג הרשויות באחוזי ההסכמה למדדים השונים במחקר שנעשה השנה, בהשוואה לשנים 2016-2019. היות שההבדלים הסטטיסטיים בין ערים הצמודות זו לזו בדירוג אינם בהכרח מובהקים, בחרנו לחלק כל אחד מהדירוגים לשלוש קטגוריות רחבות. בהתאם, כל אחד משלושת הצבעים הבאים מייצג את מיקומן של הרשויות לפי הקטגוריות בכל אחד מהמדדים:

- רשויות המסומנות בכחול בהיר ■ הן בעלות גישה חיובית יותר כלפי אנשים עם מוגבלות (במרבית המדדים מדובר על רשויות שההסכמה שלהן למדד הרלוונטי היתה נמוכה).
- רשויות המסומנות בכחול ■ הן בעלות גישה ממוצעת כלפי אנשים עם מוגבלות (במרבית המדדים מדובר על רשויות שההסכמה שלהן למדד הרלוונטי היתה בינונית).
- רשויות המסומנות בכחול כהה ■ הן בעלות גישה חיובית פחות כלפי אנשים עם מוגבלות (במרבית המדדים מדובר על רשויות שההסכמה שלהן למדד הרלוונטי היתה גבוהה).

סטריאוטיפים – אנשים עם מוגבלות הם בעלי "יכולות נמוכות"

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
30.3	הוד השרון	22.7	שוהם	27.8	נתניה	24.4	ראשון לציון
32.4	טבריה	27.8	חדרה	27.9	חולון	25.1	נתניה
33.3	כרמיאל	30.3	כרמיאל	29.0	טבריה	25.8	באר שבע
37.1	חולון	31.7	פתח תקווה	29.2	באר שבע	25.9	נצרת
37.8	חיפה	31.8	רחובות	29.5	רמת גן	27.2	הרצליה
38.0	ראשון לציון	32.0	באר שבע	29.9	רחובות	28.3	טבריה
38.6	אשקלון	32.7	הוד השרון	31.0	תל אביב	28.4	כרמיאל
38.7	באר שבע	33.5	חולון	31.2	כרמיאל	28.5	הוד השרון
39.7	רחובות	33.5	ראשון לציון	31.7	נצרת	28.6	חיפה
41.2	שוהם	34.0	טבריה	32.1	ראשון לציון	28.7	אשקלון
42.7	רמת גן	34.2	הרצליה	32.4	פתח תקווה	29.3	תל אביב-יפו
42.8	פתח תקווה	35.0	אשקלון	34.3	הרצליה	29.7	שוהם
42.9	אשדוד	35.8	רמת גן	34.6	חדרה	30.5	רחובות
43.4	הרצליה	35.8	תל אביב	35.1	הוד השרון	30.7	ירושלים
43.5	ירושלים	36.3	חיפה	36.1	בני ברק	32.0	חדרה
43.6	נתניה	36.6	בני ברק	36.4	חיפה	33.1	חולון
43.6	תל אביב	36.8	אשדוד	37.9	שוהם	33.9	רמת גן
44.4	בני ברק	38.9	נתניה	38.6	אשדוד	34.9	אשדוד
45.7	חדרה	41.0	ירושלים	41.3	אשקלון	36.5	פתח תקווה
64.1	נצרת	60.8	נצרת	43.2	ירושלים	40.6	בני ברק

תפיסת אנשים עם מוגבלות כהומוגניים

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
0.0	טבריה	0.0	כרמיאל	0.0	שוהם	0.0	אשקלון
0.0	שוהם	0.0	שוהם	0.6	אשקלון	.5	נתניה
0.5	רחובות	0.9	הוד השרון	0.6	באר שבע	.6	חולון
1.1	הוד השרון	1.5	אשדוד	0.6	רמת גן	.6	הרצליה
1.1	חדרה	1.8	רחובות	0.7	בני ברק	.6	אשדוד
1.3	נתניה	2.0	באר שבע	0.7	נתניה	.6	הוד השרון
1.4	רמת גן	2.0	טבריה	0.9	הרצליה	.9	נצרת
1.4	תל אביב	2.0	ירושלים	1.1	כרמיאל	1.1	באר שבע
1.7	חיפה	2.0	תל אביב	1.1	רחובות	1.1	שוהם
1.8	אשקלון	2.2	בני ברק	1.2	ראשון לציון	1.1	רחובות
1.9	ירושלים	2.5	חולון	1.3	אשדוד	1.3	בני ברק
2.0	ראשון לציון	2.5	חיפה	1.3	חולון	1.4	חיפה
2.1	אשדוד	2.6	הרצליה	1.5	ירושלים	1.5	כרמיאל
2.8	הרצליה	2.7	נתניה	1.8	הוד השרון	1.6	תל אביב-יפו
2.9	כרמיאל	2.9	אשקלון	1.9	חדרה	2.0	ירושלים
3.3	בני ברק	2.9	רמת גן	1.9	חיפה	2.2	פתח תקווה
3.4	פתח תקווה	3.4	ראשון לציון	2.0	תל אביב	2.2	ראשון לציון
3.8	חולון	3.7	חדרה	2.8	טבריה	2.3	חדרה
3.9	באר שבע	3.7	פתח תקווה	3.2	פתח תקווה	2.8	רמת גן
4.6	נצרת	6.0	נצרת	18.3	נצרת	3.5	טבריה

תחושת איום מעשי וסמלי מאנשים עם מוגבלות

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
0.0	שוהם	3.7	חדרה	0.0	טבריה	1.1	רמת גן
3.9	חיפה	3.9	כרמיאל	0.7	בני ברק	1.4	חיפה
4.1	תל אביב	4.5	שוהם	1.1	כרמיאל	1.6	באר שבע
4.3	רמת גן	4.5	חיפה	1.7	רמת גן	1.7	אשדוד
4.4	אשקלון	4.7	רחובות	2.4	ראשון לציון	1.8	הוד השרון
5.9	באר שבע	5.9	נתניה	2.4	ירושלים	1.9	בני ברק
7.4	ירושלים	6.2	הוד השרון	2.5	תל אביב	2.3	הרצליה
8.3	ראשון לציון	6.4	רמת גן	2.6	באר שבע	2.6	נתניה
8.7	פתח תקווה	7.4	ראשון לציון	2.7	הוד השרון	2.6	תל אביב-יפו
9.0	חולון	7.9	הרצליה	2.9	חדרה	2.8	ראשון לציון
10.1	כרמיאל	8.8	תל אביב	3.2	שוהם	2.9	רחובות
10.1	הוד השרון	9.0	חולון	4.0	נתניה	3.0	אשקלון
10.4	הרצליה	9.3	בני ברק	4.3	חיפה	3.3	שוהם
11.1	רחובות	9.8	אשדוד	4.4	אשדוד	3.5	פתח תקווה
11.1	בני ברק	9.9	באר שבע	4.6	רחובות	3.6	ירושלים
11.5	נתניה	10.0	ירושלים	4.6	הרצליה	4.4	חולון
11.8	טבריה	10.1	פתח תקווה	4.8	אשקלון	4.5	כרמיאל
12.0	חדרה	10.7	אשקלון	5.3	פתח תקווה	5.1	חדרה
12.6	אשדוד	14.0	טבריה	5.8	נצרת	6.5	נצרת
14.4							

מבוכה

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
28.3	נצרת	4.1	נצרת	27.5	נצרת	20.4	נצרת
34.8	כרמיאל	36.8	כרמיאל	36.4	חולון	30.1	הרצליה
38.2	טבריה	38.0	טבריה	38.4	נתניה	32.8	כרמיאל
39.5	חולון	38.6	הרצליה	38.9	שוהם	34.2	תל אביב-יפו
41.2	שוהם	38.6	שוהם	39.2	חיפה	34.9	אשדוד
43.0	אשקלון	42.6	אשדוד	39.5	אשקלון	38.1	חולון
43.4	הרצליה	42.9	אשקלון	39.6	הוד השרון	38.9	ראשון לציון
44.9	הוד השרון	43.1	רמת גן	40.2	טבריה	39.4	בני ברק
47.8	חיפה	43.3	חיפה	41.3	חדרה	39.8	טבריה
47.8	ראשון לציון	44.3	באר שבע	41.6	באר שבע	40.0	חדרה
48.1	ירושלים	44.5	חולון	43.0	כרמיאל	40.6	הוד השרון
48.5	באר שבע	45.3	רחובות	43.1	רחובות	40.8	רחובות
49.7	בני ברק	47.0	ירושלים	43.4	רמת גן	40.9	אשקלון
50.0	תל אביב	47.0	נתניה	44.7	פתח תקווה	42.0	חיפה
54.3	חדרה	47.2	חדרה	45.1	בני ברק	42.2	רמת גן
54.3	פתח תקווה	47.5	בני ברק	46.2	אשדוד	42.9	שוהם
55.3	רחובות	47.8	ראשון לציון	46.3	הרצליה	43.1	נתניה
55.5	אשדוד	49.0	תל אביב	46.7	תל אביב	43.8	ירושלים
55.5	רמת גן	51.8	פתח תקווה	49.0	ירושלים	45.7	פתח תקווה
59.0	נתניה	54.9	הוד השרון	50.9	ראשון לציון	46.8	באר שבע

מוכנות לקרבה חברתית עם אנשים עם מוגבלות

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
20.2	הוד השרון	9.1	שוהם	12.6	שוהם	9.4	רמת גן
22.0	ראשון לציון	13.7	תל אביב	15.2	תל אביב	10.2	תל אביב-יפו
23.5	שוהם	19.5	הוד השרון	17.5	באר שבע	10.6	ראשון לציון
25.0	תל אביב	19.6	רמת גן	18.7	טבריה	11.0	שוהם
26.1	חיפה	20.0	רחובות	18.8	ראשון לציון	12.1	הוד השרון
27.0	רמת גן	20.2	באר שבע	18.9	הוד השרון	12.1	הרצליה
28.3	הרצליה	20.6	אשדוד	21.8	רחובות	12.6	באר שבע
28.4	באר שבע	21.2	ראשון לציון	22.1	חולון	13.2	רחובות
30.0	חולון	22.8	הרצליה	23.7	כרמיאל	13.3	נתניה
30.6	ירושלים	23.1	חדרה	24.1	אשדוד	14.3	חדרה
30.7	אשקלון	23.2	נתניה	24.3	בני ברק	14.4	חולון
31.4	אשדוד	24.0	חולון	24.3	ירושלים	14.8	פתח תקווה
31.7	רחובות	24.9	חיפה	24.4	חיפה	14.9	כרמיאל
31.9	כרמיאל	25.0	כרמיאל	24.6	אשקלון	16.7	נצרת
32.4	טבריה	26.2	בני ברק	25.0	נצרת	18.3	אשקלון
32.7	פתח תקווה	26.4	אשקלון	25.5	פתח תקווה	19.0	ירושלים
33.3	נתניה	28.0	פתח תקווה	26.6	רמת גן	19.5	טבריה
34.4	נצרת	29.0	ירושלים	26.9	חדרה	19.6	חיפה
34.8	חדרה	34.0	טבריה	27.2	נתניה	22.1	אשדוד
38.6	בני ברק	56.7	נצרת	27.8	הרצליה	25.0	בני ברק

תמיכה במדיניות מפלה כלפי אנשים עם מוגבלות

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
5.2	רמת גן	0.0	שוהם	4.5	חולון	2.6	נתניה
5.9	שוהם	3.8	נתניה	5.8	באר שבע	2.7	טבריה
6.7	הוד השרון	4.4	תל אביב	6.1	תל אביב	3.3	תל אביב-יפו
6.8	ראשון לציון	6.4	ראשון לציון	6.3	רחובות	3.3	ראשון לציון
8.0	רחובות	6.4	רמת גן	6.5	הרצליה	3.3	רמת גן
8.8	אשקלון	6.5	חיפה	7.5	טבריה	4.0	חיפה
8.8	טבריה	6.5	רחובות	8.0	פתח תקווה	4.1	אשדוד
9.1	תל אביב	8.0	הוד השרון	8.3	ירושלים	4.6	ירושלים
9.6	חיפה	9.3	חדרה	8.6	נתניה	4.7	באר שבע
10.9	חדרה	9.5	חולון	8.7	רמת גן	4.8	הוד השרון
12.0	אשדוד	11.0	ירושלים	9.1	ראשון לציון	5.0	חולון
12.0	ירושלים	12.6	בני ברק	9.5	שוהם	5.2	הרצליה
12.2	נתניה	13.2	כרמיאל	9.6	חדרה	5.2	פתח תקווה
12.7	באר שבע	13.7	אשדוד	11.0	חיפה	5.5	שוהם
13.1	בני ברק	14.3	באר שבע	11.1	בני ברק	5.6	בני ברק
13.3	חולון	15.0	אשקלון	11.4	אשדוד	5.7	רחובות
14.2	הרצליה	16.1	פתח תקווה	11.4	אשקלון	6.5	נצרת
15.9	פתח תקווה	16.7	הרצליה	13.5	הוד השרון	6.7	אשקלון
18.8	כרמיאל	18.0	טבריה	14.0	כרמיאל	7.4	חדרה
22.7	נצרת	83.9	נצרת	20.8	נצרת	9.0	כרמיאל

דעות קדומות "מרומזות" כלפי אנשים עם מוגבלות

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
0.0	טבריה	0.0	הרצליה	1.2	ראשון לציון	.6	רמת גן
0.0	שוהם	0.0	חדרה	1.7	רמת גן	.6	רחובות
.5	רחובות	.5	חולון	2.2	כרמיאל	1.1	שוהם
1.1	הוד השרון	.9	הוד השרון	2.3	רחובות	1.2	הרצליה
1.3	נתניה	1.0	תל אביב-יפו	2.7	הוד השרון	1.8	חיפה
1.4	רמת גן	1.2	רחובות	3.2	שוהם	2.1	נתניה
1.8	אשקלון	1.3	כרמיאל	3.2	אשדוד	2.4	הוד השרון
1.8	תל אביב-יפו	1.4	אשקלון	3.2	חולון	2.9	אשדוד
2.0	ראשון לציון	1.5	חיפה	3.4	חיפה	3.0	תל אביב-יפו
2.2	חדרה	2.3	שוהם	3.6	תל אביב-יפו	3.3	ראשון לציון
2.5	באר שבע	2.5	אשדוד	4.3	פתח תקווה	3.9	פתח תקווה
2.6	חיפה	2.5	ראשון לציון	4.3	הרצליה	4.0	חדרה
3.1	אשדוד	2.7	נתניה	4.6	נתניה	4.2	באר שבע
3.3	חולון	3.0	באר שבע	4.7	טבריה	4.3	אשקלון
3.7	ירושלים	3.7	נצרת	4.8	אשקלון	4.4	בני ברק
4.6	בני ברק	4.0	טבריה	4.8	חדרה	4.4	חולון
4.7	הרצליה	4.1	פתח תקווה	6.1	באר שבע	4.5	כרמיאל
4.8	פתח תקווה	4.4	רמת גן	6.3	ירושלים	6.5	נצרת
5.8	כרמיאל	5.5	בני ברק	6.9	בני ברק	7.2	ירושלים
14.4	נצרת	7.0	ירושלים	11.8	נצרת	8.0	טבריה

אמפתיה

2016		2017		2018		2019	
אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר	אחוזי הסכמה	עיר
85.3	שוהם	85.8	הוד השרון	87.4	שוהם	89.0	שוהם
82.4	ראשון לציון	82.8	ראשון לציון	84.1	נתניה	83.9	ראשון לציון
81.9	חולון	78.9	תל אביב-יפו	83.6	ראשון לציון	82.3	חולון
81.0	רמת גן	77.6	רחובות	82.9	הוד השרון	82.2	רמת גן
80.9	הוד השרון	77.6	כרמיאל	82.5	חולון	81.6	רחובות
78.9	אשקלון	76.5	חולון	80.9	רמת גן	81.5	הרצליה
78.9	רחובות	75.9	חדרה	79.7	באר שבע	81.4	טבריה
78.8	נתניה	75.4	בני ברק	78.5	בני ברק	81.3	פתח תקווה
78.7	חיפה	75.0	רמת גן	78.2	פתח תקווה	81.3	תל אביב-יפו
78.6	תל אביב-יפו	75.0	שוהם	77.9	חדרה	79.3	חיפה
77.5	אשדוד	74.6	נתניה	77.7	תל אביב-יפו	79.1	אשדוד
77.2	חדרה	74.5	אשדוד	76.3	חיפה	78.4	באר שבע
75.5	ירושלים	74.3	פתח תקווה	76.2	ירושלים	77.8	נצרת
75.4	כרמיאל	73.7	הרצליה	75.7	טבריה	77.6	הוד השרון
74.0	באר שבע	72.5	ירושלים	74.7	רחובות	77.1	חדרה
72.6	פתח תקווה	70.7	אשקלון	74.2	כרמיאל	76.8	ירושלים
71.9	בני ברק	70.6	חיפה	72.4	הרצליה	76.3	בני ברק
70.8	הרצליה	69.0	באר שבע	70.3	אשדוד	75.9	נתניה
67.6	טבריה	65.6	נצרת	67.7	אשקלון	73.9	כרמיאל
65.8	נצרת	62.0	טבריה	58.8	נצרת	72.6	אשקלון